

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι, φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοθ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἐκάστ. 24 Ὀκτωβρίου 1876
ἔτους καὶ εἴτε ἑτησίαις — Τμῆς προηγ. φύλλον 2, 30 — Γραφ. τῆς Διοικήσεως: Ὁδ. Σιδηροῦ, 6.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΑΘΚ

Συντάξις: (31) σελ. 657.

Ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς σκέψεως ὁ Γέρω-Πέτρος εἶπε γελῶν — Τὸ δεικνοητικὸν κεφάλαιον ἔχει ἐν ἐλάττωμα, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ τὸ τοκίσῃ.

— Καὶ δὲν κλέπτεται ὁμοίως, ἀπάντησεν ὁ διδάσκαλος. Ἀρχαίως τις σοφὸς, πλούσιος ἄμα καὶ σοφὸς, ὁ Βίας, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γενεθλίαν πόλιν του, ἦν ὁ ἐχθρὸς κατέλαβεν, ἀπῆλθε μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. Οἱ γείτονες τῷ ἐξέφρασαν τὴν ἐκπληξίν των. «Τὰ πάντα φέρω μετ' ἐμοῦ, ἀπεκρίθη (ἐννοῶν τὰς γνώσεις του), ἤτοι τὴν περιουσίαν ἐκείνην ἦν οὕτε οἱ ἐχθροὶ οὐτε οἱ κλέπται δύνανται ν' ἀφαιρέσωσιν.»

— Τί σημαίνει τὸ τοκίσω; ἠρώτησεν ὁ Ἰωσήφ.

— Τοῦτο εἶναι ἀπλοῦστατον, τῷ εἶπεν ὁ πατήρ του, ὅστις ἦτο παρών. Ὄταν οἰκονομήσῃς 100 δραχμὰς, ἀντὶ νὰ ἀγοράσῃς ἐργαλεῖα ἢ πρώτας ὕλας, τὰς δανείζῃς εἰς ἕνα ἄλλον ὁ δανειστής τὰς λαμβάνει διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἀνάγκας του καὶ εὐχαρίστως σοὶ δίδει 12 δρ. τὸ ἔτος, καὶ τοῦτο λέγεται τόκος. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ τῷ ἐνοικιάζῃς μίαν οἰκίαν ἢ πληρώνει τὸ ἐνοίκιον τῶν δανεισθέντων χρημάτων.

Διδάσκαλος. — Τὸ ἐνοίκιον τοῦτο ἐπὶ χρημάτων λέγεται τόκος, ἐπὶ ἀκινήτων ἐνοικίων, ἐπὶ γαιῶν μίσθωμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ προσώπων, καὶ οὕτω καθεξῆς.

— Ἦκουσα, εἶπεν ὁ Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη χρόνον τινὰ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅτι δανείζουσι καὶ χρήματα χωρὶς νὰ ζητῶσι τόκον.

Διδάσκαλος. — Τοῦτο δύναται νὰ γένη χάριν φιλίας ἢ συμπαθείας. Ἐὰν ὁ ἀδελφός σας ἔχασε τὴν περιουσίαν του καὶ τῷ δώσῃτε οἴκημα ἐν τῇ οἰκίᾳ σας, εἶναι ἔργον ἀδελφικὸν ἐκ μέρους σας ἔὰν ὁ φίλος σας ἦναι στενοχωρημένος καὶ τὸν βοηθήσῃτε διὰ τινος χρηματικῆς ποσοῦ, δανείζοντες αὐτῷ ἄνευ τόκου, ἢ καὶ χαρίζοντες αὐτῷ τοῦτο, θὰ εὐχαριστήσῃτε τὴν καρδίαν σας, καὶ ὅλος ὁ κόσμος θὰ σὰς ἐπαινέσῃ. Ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα δὲν εἶναι ἐργασίαι ἐμπορικαὶ ἢ βιομηχανικαὶ, δὲν παράγει τις οὐ-

τω. Ἐκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ συγνάμις τὸ χρέος νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐντίμως ἐκ τῶν κεφαλαίων του ὅσον περισσότερον δύναται.

Γέρω-Πέτρος (εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Γρηγόριον). — Οἱ φίλοι σου, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον καλοὶ, ἐργάζονται δωρεάν;

Γρηγόριος. — Τοῦτο διαφέρει. Ἡ ἐργασία κουράζει, ἔπειτα ὁ ἐργάτης ἔχει ἀνάγκην νὰ ζήσῃ ἐνῷ ὅταν δανείζῃ τις δὲν κοπιάζει ἔπειτα οἱ κεφαλαιοῦχοι εἶναι πάντοτε πλούσιοι.

Διδάσκαλος. — Ὁ ἐργάτης πληρώνεται διότι προσφέρει ὑπηρεσίαν, καὶ ὁ κεφαλαιοῦχος πληρώνεται ἐπίσης διότι προσφέρει ὑπηρεσίαν. Σὰς οἱ ἐργάται βλέπετε μόνον τὴν χειροποίητον ἐργασίαν, ὡς νὰ μὴν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος δι' οὗ νὰ ὑπηρετήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον. Δύναται τις, ἐκτὸς τῶν χειρῶν, νὰ ἐργασθῇ καὶ ἀλλῶως, καὶ ἀρκετὰ σκληρὰ μάλιστα. Σὰς βεβαιώνω ὅτι χωρὶς νὰ σκάψω, βράσω, βυκανίσω εἶμα πολὺ κουρασμένους πολλὰκις τὸ ἐσπέρας. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ σὰς ὀμιλήσω περὶ ἐμοῦ, ἴδετε π. χ. τὸν ἱατρὸν, τί θὰ ἔκαμνεν ἐὰν ἐζήτητον νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς ἀσθενεῖς του δωρεάν;

Ἀκούσατε προχθὲς ἤμην εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ἐπῆγα εἰς ἐνὸς πλουσίου ἐμπόρου. Ἐπέρσα ἀπὸ πολλὰ γραφεῖα ἐνθα ὑπάλληλοι ἐγγραφον μετὰ πολλῆς προθυμίας, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖόν του. Τὸ γραφεῖόν του τοῦτο συνεκoinώνει μὲ τὸν κοιτῶνά του. Ἡ τῆς συγκοινωνίας θύρα δὲν κλείει ποτέ. Τὰ ἐπιπλα τῶν δωματίων ἦσαν ἀπλὰ. Αἱ θῆκαι ἦσαν πλήρεις ἐγγράφων, σημειώσεων ἢ μικρὰ τις τράπεζα παρὰ τῇ κλίνῃ, πλήρης βιβλίων, ἐπιστολαὶ προσερχόμεναι ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ κόσμου, ἐδείκνυον σαφῶς ὅτι ὁ ἔμπορος εἰργάζετο καὶ τὴν νύκτα.

Τίς νομίζετε ὅτι ἐργάζεται περισσότερον καὶ κοπιωδέστερον, ὁ ἔμπορος, ἢ οἱ ὑπάλληλοί του;

Γέρω-Πέτρος. — Εἰζεύρω ἐγὼ τί τρέχει, ὁ ἔμπορος.

Διδάσκαλος. — Ἀναμφιβόλως, τὸ ἐσπέρας ὁ ὑπάλληλος πηγαίνει εἰς τὴν οἰκίαν του, ἄνευ φροντίδος, ἀναπαύεται, κατακλίνεται καὶ κοιμάται ἡσύχως. Ὁ ἔμπορος ἐξακολουθεῖ νὰ σκέπτηται τί ἔκαμε, τί θὰ κάμῃ, καὶ τὴν ἡμέραν μάλιστα καθ' ἣν τὸν εἶδον, εἶχε χάσει σημαντικόν τι ποσόν ἢ τίς εἰξεύρει ἐὰν ἀκόμη μίξ ἢ δύο τοιαῦται ζημίαι δὲν θὰ τὸν καταστρέψουν!

Πέτρος.—'Αλλά τί λοιπόν παράγει ὁ ἔμπορος ἐργαζόμενος;

Διδάσκαλος.—Πολλὰ πράγματα! Ἡ ἐργασία του μᾶς κάμνει νὰ ἔχωμεν καφὲν, δρόζιον, σάκχαρι, ἀρωματικά εὐθηνότερα, καὶ ἄλλα ἀκόμη πράγματα. Ἄπαντα δὲ ταῦτά εἰσιν ἐργασία διανοητική.

Γρηγόριος.—'Αλλ' ὅσοι ἐργάζονται διανοητικῶς, δηλ. ὅσοι παρέχουσιν ὑπηρεσίας εἴτε διὰ τῆς διανοίας των εἴτε διὰ τῶν γνώσεών των, πληρώνονται οὕτως ἢ ἄλλως, ἐνῶ τὰ χρήματα δὲν ἐργάζονται. Διατί ἀμείβουσι τοὺς δανείζοντας (διατί τὸ κεφάλαιον φέρει τόκον);

Διδάσκαλος.—Τὸ σφυρίον δὲν ἐργάζεται, οὔτε ἡ βελόνη, ἀλλ' ἡ χεὶρ ἣτις κρατεῖ τὴν ἐργαλείον καὶ ὁ νοῦς ὁ ὁποῖος διευθύνει ἢ ὀφείλει νὰ διευθύνῃ τὴν χεῖρα. Ὡστε τὰ χρήματα εἶναι ὄργανον—ἢ ἀντιπροσωπεύουσι τὰ ὄργανα δι' ὧν δύναται τις νὰ ἀγοράσῃ,—ἢ διάνοια ὅμως κανονίζει τὴν χεῖρα.

Ἴδετε, π.χ., τὸν ἔμπορον περὶ τοῦ ὁποῖου σὰς ὠμίλου ἐγίνωσκον ὅτι ὁ καφὲς θὰ λείψῃ γράφει εἰς τινὰ παραγωγέα (φυτευτὴν) τοῦ καφέ ἐν Βραζιλίᾳ, καὶ ἀγοράζει παρ' αὐτοῦ 100,000 ὄρ. καφέ. Φορτώνει τὸν καφὲν τοῦτον ἐπὶ πλοίου τινὸς διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς Εὐρώπην. Δυστύχημά τι θαλάσσιον καταστρέφει τὸν τε καφὲν καὶ τὸ πλοῖον. Ἀγοράζων καὶ μεταφέρων ὁ ἔμπορος τὸν καφὲν προσέφερεν ὑπηρεσίαν, ἥς τὴν πληρωμὴν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀρνήθῃ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἀποζημιωθῇ ἐν μέρει διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην;

Γέρω-Πέτρος.—Καὶ ἐὰν ὁ ἔμπορος δὲν ἔχῃ ἀρκετὰ χρήματα καὶ τὸν δανείσω, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐκπληρώσῃ μετ' αὐτοῦ. Πολλάκις λέγουσι: ἂς κάμωμεν ὁμοῦ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

Διδάσκαλος.—'Αληθῶς. Καὶ ὅταν συντροφύσῃ τις οὕτως, συμφωνεῖ ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ἔρους. Ἡ ὁ κάτοχος τοῦ κεφαλαίου ζητεῖ νὰ μοιράσῃ τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας ἢ λέγει ἐπειδὴ θὰ διευθύνῃ τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ ἐγὼ δὲ μόνον τὰ χρήματα προσφέρω, θὰ καταγίνωμαι δὲ συγχρόνως καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας, εὐχαριστοῦμαι μὲ 12%. Ἐπειδὴ θὰ διευθύνῃ τὸ κεφάλαιον εἶναι δίκαιον νὰ λάβῃς (ἀφοῦ πληρώσῃς εἰς ἐμὲ 12%) ὅλον τὸ κέρδος ἐξ ἄλλου μέρους, ἐπειδὴ δὲν λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διευθύνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν θέλω νὰ ἐκτεθῶ εἰς τὰς ζημίας ἂς ἡ ἀμέλεια ἢ ἡ ἀνικανότης σου δύναται νὰ ἐπιφέρῃ. Ὡστε ἴδου τὰ κεφάλαιά μου κερδίσῃς ἢ ὄχι, εἶναι τὸ αὐτὸ δι' ἐμὲ, διότι θὰ μοὶ δώσῃς πάντοτε 12% κατ' ἔτος.

Γέρω-Πέτρος.—Ὁ ἰδιοκτήτης ποσοῦ 10,000 ὄρ. εἴτε ἀγοράσῃ κτήμα, εἴτε οἰκίαν, εἴτε τὰς ἐμπορευθῇ, εἴτε δανείσῃ τὰς 10,000 ταύτας δραχμῶν εἰς ἄλλον τινὰ, πρέπει πάντοτε τὰ χρήματα ταῦτα νὰ τῷ ἀποφέρωσι τι, ἐνοίκιον,

κέρδος ἢ τόκον ἄλλως, ἢ οὐδεὶς θὰ οἰκονομεῖ τι, ἢ, ὑπερλίαν λυπηρὸν, ἕκαστος θὰ ἐκρυπτε τὰ οἰκονομηθέντα χρήματα. Ὡστε, εἶναι βέβαιον ὅτι ἀνευ κεφαλαίου οὐδὲν εἶναι δυνατόν νὰ γείνη, καὶ ὅτι εἶναι εὐτύχημα νὰ ἔχῃ τις πίστωσιν, νὰ δύναται νὰ δανείζηται ὑπόταν θέλῃ καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην εὐχαριστῶς.

Διδάσκαλος.—Μετὰ πολλῆς μάλιστα εὐχαριστήσεως, διότι ὁ ξυλουργὸς ὁ στερούμενος σανίδων, ὁ σιδηρουργὸς ὁ στερούμενος σιδήρου, πῶς θὰ εἰργάζοντο; Τὸ κεφάλαιον ὑπερδανείζονται τοῖς ἐπιτρέπει νὰ παράγῃ ἐμπορεύματα, ἢ, ὡς λέγουσι, νὰ κερδίζωσι χρήματα, καὶ δίδουσιν εὐγνωμόνως μικρὸν μέρος τοῦ κέρδους των εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ δανείου, δι' οὗ ἠδυνήθησαν νὰ πραγματοποιήσωσι τὸ κέρδος τοῦτο. Τὸ ἀντάλλαγμα τοῦτο εἶναι πληρωμὴ ὑπηρεσίας. Ὁ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην παρασχών, ἐστερήθη ἐπὶ τινὰ καιρὸν τοῦ κεφαλαίου του ἢ στέρησις αὐτῆς ἀξίζει ἀποζημιώσιν. Ὁ ζητῶν νὰ δανείσῃ χρήματα δωρεάν (ἐκτὸς ἐὰν χάριν φιλίας πράξῃ τις τοῦτο), πράττει τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐξήτει δωρεάν ὑποδήματα: πᾶσα ἐργασία καὶ ὑπηρεσία ἔχει δικαίωμα ἀντιμισθίας.

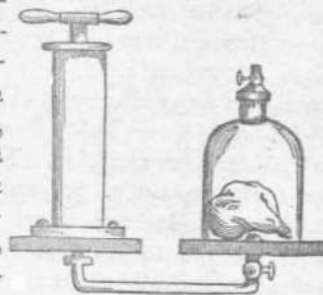
^{Ἐπιπέδον οὐραγίου.}

A. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συντάξας: (δὲ σελ. 658).

Ἄρκετὰ εἶπομεν περὶ τῆς βαρύτητος τοῦ αἵρου. Πρέπει νὰ σὰς ὀμιλήσω ἤδη καὶ περὶ ἄλλης αὐτοῦ ιδιότητος. Ὅτε ἐσχάτως σὰς ἐκανονοβόλησα διὰ τοῦ αὐτοσχεδίου μου πυροβόλου, εἶδετε ὅτι τὸ ἐν στούπωμα τοῦ σωλῆνος ἐσπρώχθη ἐντὸς αὐτοῦ ἤμισιν δάκτυλον, ἢ τρία τέταρτα τοῦ δακτύλου, πρὶν ἢ τὸ ἄλλο ἐκτιναχθῇ. Τοῦτο γίνεται διότι ὁ αἶρ εἶναι ἐλαστικὸς καὶ δι' αὐτὴν του τὴν ἐλαστικότητα κατωρθώσαμεν νὰ πυκνώσωμεν διὰ τῆς πνευματικῆς ἀντλίας τὰ ἀτμοσφαιρικὰ μόρια ἐντὸς τῆς χαλκῆς φιάλης. Θέλω νὰ σὰς δώσω νέαν ἀπόδειξιν τῆς θαυμασίας ταύτης ἐλαστικότητος τοῦ αἵρου. Λαμβάνω λοιπὸν ἐν περικάλυμμα, τὴν μεμβράναν ταύτην φέρ' εἰπεῖν, ἣτις δύναται νὰ περιλάβῃ ἀέρα, ἣτις δὲ δύναται καὶ νὰ συσταλῇ καὶ νὰ ὀγκωθῇ, καὶ ἐπομένως νὰ μᾶς δίδῃ τὸ μέτρον τῆς ἐλαστικότητος τοῦ περι-

Σχ. 46.

χομένου. Εἰς τὴν φούσκαν ταύτην ἐγκλείω ὀλίγην ποσότητα αἵρου, καὶ τὴν θέτω ὑπὸ τὸν κῶδωνα τῆς πνευματικῆς ἀντλίας. Καθ' ὅσον λοιπὸν ἀφαιρῶ τὸν ἐντὸς τῆς φούσκας ἀέρα, καὶ ἐπομέ-

ως ἐλαττῶ τὴν ἐπ' αὐτῆς πίεσιν τοῦ αἵρου ἐκεῖνου, κατὰ τοσοῦτον ὁ ἐντὸς τῆς φούσκας αἶρ ἐκτείνεται, καὶ ἐκτείνει αὐτὴν, εἰς βαθμὴν ὡστε νὰ πληρώσῃ ὅλον τὸν κῶδωνα. Ἄμα δὲ ἀφαιρέσω τὸ κενὸν, συστέλλεται ἡ φούσκα καὶ συμμαζώνεται. Τοῦτο μᾶς δεικνύει τὴν ἐλαστικότητα τοῦ αἵρου, ἥτοι τὴν ιδιότητα καθ' ἣν ἡμπορεῖ νὰ πιέζεται ἢ νὰ ἐκτείνεται, καὶ ἣτις εἶναι χρησιμωτάτη εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς πλάσεως.

Ἄς μεταβῶμεν ἤδη εἰς ἄλλην ἐξέτασιν οὗχ ἥττον περίεργον. Εἶδομεν ὅτι τὸ κηρίον μᾶς δίδει διάφορα προϊόντα, τὴν καπνίαν, τὸ ὕδωρ, καὶ ἄλλο τι, τὸ ὁποῖον μᾶς μένει ἀκόμη νὰ μελετήσωμεν. Τὸ νερὸν δὲν μᾶς διέφυγεν. Ἀλλὰ τὰ ἄλλα προϊόντα ἐπέταξαν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ πρέπει νὰ προσπαθῶμεν νὰ τὰ συλλάβωμεν καὶ αὐτά.

Τὸ ἀκόλουθον πείραμα θέλει μᾶς ὀδηγήσει. Θέτομεν τὸ κηρίον ἐπὶ βάρου διαπνεομένου καὶ ὑπὲρ τὸ κηρίον θέτομεν καπνοδόχον, ἣτις δὲν τὸ ἐμποδίζει νὰ καίῃ, διότι ἀφήσαμεν νὰ διέρχεται ὁ αἶρ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. Κατ' ἀρχὰς βλέπετε ὀλίγην ὑγρασίαν. Εἶναι τὸ νερὸν, τὸ γνωρίζομεν, σχηματισθὲν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ αἵρου ἐπὶ τοῦ ἀναπτυσσομένου ὑδρογόνου. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ σωλῆνος τῆς καπνοδόχου. Δὲν εἶναι ὑγρασία, δὲν εἶναι νερὸν, ὅτε οὐσία τις δυναμένη νὰ συμπυκνωθῇ. Πρέπει δὲ νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν οὐσίαν ταύτην, διότι περιέχει παραδόξως ιδιότητα. Τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καπνοδόχου θὰ ἴδῃτε ὅτι σχεδὸν ἀρκεῖ διὰ νὰ σβύσῃ τὸ φῶς ὅταν τὸ πλησιάσω εἰς τὸν σωλῆνα. Ἄν τὸ ἐκθέσω ἐντελῶς εἰς τὸ ρεύμα τῆς οὐσίας ταύτης σβύνει ἀμέσως. Τὸ αἶριον τὸ ἐναντίον εἰς τὴν καυσίαν ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι τὸ ἄζωτον. Συμπεραίνετε ἐπομένως ὅτι τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καπνοδόχου καὶ σβύνον τὸ φῶς, εἶναι ἄζωτον.

Ἄλλ' εἶναι μόνον ἄζωτον; Δὲν ὑπάρχει καὶ

Σχ. 47.

ἄλλο τι σῶμα ἀναμειγμένον εἰς αὐτό; Ἄς ἐξετάσωμεν. Ἐπιτρέψατέ μοι ὅμως ἐδῶ νὰ μεταχει-

ρισθῶ τρόπον ὃν μοὶ ἐδίδαξαν ἡ ἐπιστήμη μου, διὰ νὰ γνωρίσῃτε πῶς ἐξετάζονται τὰ τοιαῦτα αἶρια. Λαμβάνω φιάλην κενήν, καὶ κρατῶν αὐτὴν ὑπεράνω τῆς καπνοδόχου (ὄρ. Σχ. 47), συνάγω ἐντὸς τῆς μέρους τῶν προϊόντων τῆς καύσεως τοῦ κηρίου. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἴδωμεν ὅτι περιέχει ἀέρα ἀκατάλληλον εἰς τὴν καυσίαν, καὶ ἔχοντα ἄλλας ιδιότητας.

Ἐδῶ λαμβάνω ὀλίγον ἀσβεστον, καὶ χύνω ἐπάνω του κοινὸν νερὸν. Τὸ κοινὸν νερὸν ἀρκεῖ. Ταράττω τὸ μίγμα ἐπὶ ἐν λεπτὸν ἢ δύο, τὸ διῶλιζω ἢ στραγγίζω ἔπειτα διὰ πορώδους χαρτίου, καὶ λαμβάνω ἀμέσως νερὸν καθαρὸν. Ἐγὼ ἀρκετὴν ποσότητα τοῦ ὑγροῦ τούτου εἰς ἄλλην φιάλην. Ἀλλὰ προτιμῶ νὰ μεταχειρισθῶ τοῦτο ὃ παρήγαγον ἐπὶ παρουσίᾳ σας. Ἄν τώρα χύσω ὀλίγον ἐκ τοῦ ἀσβεστονέρου τούτου, τοῦ μείναντος τόσον καθαρὸν εἰς τὴν φιάλην ἣτις περιέχει τὸ αἶριον τὸ παραχθέν ἐκ τοῦ κηρίου, θὰ ἴδῃτε ἀμέσως περίεργον ἀλλοίωσιν. Βλέπετε; Τὸ νερὸν ἔγινε κατάλευκον. Τοιοῦτο ἀποτέλεσμα διόλου δὲν συμβαίνει ἂν χύσῃτε τὸ ἀσβεστονέρον εἰς φιάλην περιέχουσαν μόνον ἀέρα. Ἴδου, ἡ φιάλη αὕτη εἶναι πλήρης αἵρου. Χύνω εἰς αὐτὴν ὀλίγον ἀσβεστονέρον. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἐξυγόνον, οὔτε τὸ ὑδρογόνον τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ αἵρου τούτου δὲν ἐπιφέρουσι κἀνὲν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ τοῦτο μένει καθαρὸν ὡς πρὶν. Ὅσον καὶ ἂν τὸ κινήσω καὶ τὸ ἀνακατώσω, οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν γίνεται. Ἄμα ὅμως διαθέσω τὴν φιάλην μου οὕτως ὡστε νὰ φέρω τὸ ἀσβεστονέρον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν προϊόντων τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, τὸ χρώμα του τάχιστα ἀλλάζει, καὶ γίνεται γαλακτώδες. Ὁ ἀσβεστός λοιπὸν, ὅστις ἀφανῆς περιέχεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάλυσιν, συνδέεται μετὰ τινος τῶν προϊόντων τοῦ κηρίου. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι τὸ ζητούμενον προϊόν, περὶ οὗ θὰ σὰς ὀμιλήσω. Ἡ ἀφανῆς οὐσία γίνεται φανερά διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. ἠξεύρομεν ὅτι τὸ ἀσβεστονέρον δὲν ἐνεργεῖ οὔτε ἐπὶ τοῦ ἐξυγόνου, οὔτε ἐπὶ τοῦ ἄζωτου, (τῶν δύο συστατικῶν τοῦ αἵρου), οὔτε ἐπὶ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ. Ἄρα τὸ ἀποτέλεσμα ὃ εἶδομεν ὀφείλεται εἰς ἄλλο τι προϊόν τοῦ κηρίου. Λαμβάνοντες δὲ τὴν ὑποστάθμην, ἢ τὸ καταπάτιον, τοῦ γαλακτώδους αὐτοῦ μίγματος τοῦ ἀσβεστονέρου καὶ τοῦ αἵρου τοῦ κηρίου, καὶ ἐξετάζοντες αὐτὴν, εὐρίσκομεν ὅτι ὀμοιάζει πολὺ τὴν λεγομένην κρητίδα ἢ γαλλικὴν λευκογραφίδα γῆν (caie). Καὶ τῷ ὄντι, ἂν καλῶς ἐρευνήσωμεν, εὐρίσκομεν ὅτι εἶναι κρητίς. Οὕτω λοιπὸν σπουδάζοντες τὰ καθέκαστα τοῦ πειράματος τούτου, καὶ ἀνατρέγοντες εἰς τὰς πηγὰς τῆς παραγωγῆς τῆς κρητίδος ταύτης, κατωρθώσωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς βεβαίαν γνώσιν τῆς φύσεως τῆς καύσεως τοῦ κηρίου. Ἄνακαλύπτωμεν δὲ ὅτι ἡ ὕλη αὕτη ἢ ἐξερχόμενη ἐκ τῆς φλογὸς τοῦ κηρίου εἶναι ἐντελῶς ἢ αὐτὴ

πρός την ουσίαν ἣτις θά ἐξήρχετο ἐξ ὑγρῆς κρητιδος ἣτις θά ἐπυρόντο ἰσχυρῶς ἐντὸς χωνευτηρίου. Ἐντελής θά ἦτον ἡ ταυτότης τῶν δύο οὐσιῶν.

Ἄλλ' ἔχομεν καὶ εὐκολώτερον τρόπον τοῦ νὰ παραγάγωμεν τὴν οὐσίαν ταύτην εἰς μεγαλητέραν ποσότητα, ὥστε ἀκριβέστερον νὰ δυνηθῶμεν νὰ σπουδάσωμεν τὸν γενικὸν αὐτῆς χαρακτήρα διότι τὴν εὐρίσκουμεν ἀφθονωτάτην εἰς πάμπολλα μέρη, ὅπου δὲν τὴν ὑποπτεύομεν. Ὅλοι οἱ ἀσβεστόλιθοι περιέχουσι πολὺ ἐκ τοῦ ἀερίου τοῦτου τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ κηρίου. Οἱ χημικοὶ τὸ ὠνόμασαν ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἡ κρητίς, τὰ ὄστρακα, τὰ κοράλια περιέχουσι καὶ αὐτὰ πολὺν ἐκ τοῦ περιέργου τοῦτου ἀέρος, ὅστις γίνεται σερῆς ἐντὸς τῶν ὄρυκτῶν τούτων δι' ἡ καὶ χημικός τις (ὁ Βλάκ) τὸ ὠνόμασεν «ἀέρα σερροποιηθέντα», διότι ἐντὸς τοῦ μαρμάρου, ἐντὸς τῆς κρητιδος, συνδεόμενος, σερρεῖται τῆς ιδιότητος τοῦ ἀερίου, καὶ γίνεται στερεός. Ἐκ τοῦ μαρμάρου εἶναι εὐκόλον νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ ἀέριον τοῦτο. Ἴδου ὀλίγον ἀλυκὸν ἢ ὑδροχλωρικὸν λεγόμενον ὀξύ εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο. Τὸ λοιπὸν ὄλον εἶναι μέχρι τοῦ πυθμένου πληρῆς ἀέρος, μόνου ἀέρος, ὡς βλέπετε ὅταν εἰσάγω ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ἀνημμένον κηρίον. Τὰ λιθάρια ταῦτα εἶναι μάρμαρον, ὠραῖον μάρμαρον. Τὰ ῥίπτω ἐντὸς εἰς τὸ ἀγγεῖον, καὶ ἀμέσως βλέπετε ὡς μίαν βράσιν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀτμὸς ἀναπτύσσεται ἂν δὲ βυθίσω ἐκ νέου τὸ φῶς εἰς τὴν φιάλην, θά ἔχω τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα ὃ εἶχα ὅτε ἐξέθεσα τὸ φῶς εἰς τὸν ἀέρα τὸν ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καπνοδόχου τοῦ καιομένου κηρίου. Εἶναι δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἴδιον, διότι ἡ ἀναπτυσσομένη οὐσία εἶναι ἡ ἴδια. Οὕτως ἢ μποροῦμεν νὰ παραγάγωμεν ἀφθονὸν ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἡ φιάλη μου εἶναι ἤδη πλήρης. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ μάρμαρον τὸ περιέχον αὐτὸ τὸ ἀέριον. Εἰς τοῦτο τὸ μέγα ἀγγεῖον ἐδῶ ἔχω ὀλίγην κρητίδα πλυθεῖσαν, ἀφ' οὗ δηλαδὴ διὰ τοῦ ὕδατος ἀφῆρησαν τὰ χονδρότερα αὐτῆς μόρια, τοιαύτην τέλος, ὅποιαν μεταχειρίζονται αὐτὴν οἱ καθαρισταὶ τῶν ὑαλίων. Εἰς τὸ ἴδιον ἀγγεῖον προσθέτω καὶ νερόν. Εἰς τὸ ἄλλο τοῦτο φιάλιον ἔχω θεικὸν ὀξύ ὅπως οὖν δυνατόν. Τοῦτο τὸ ὀξύ ἔχετε νὰ μεταχειρισθῆτε ἂν θέλετε νὰ ἐπαναλάβητε αὐτὰ τὰ πειράματα. Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς προειδοποιήσω, ὅτι τὸ προϊόν τοῦ θεικοῦ ὀξέος, ἐνεργούντος ἐπὶ τῆς κρητιδος εἶναι ἀδιάλυτον, ἐν ᾧ τὸ ὑδροχλωρικὸν ἢ ἀλυκὸν ὀξύ δίδει ὕλην διαλυτὴν, μὴ πυκνωμένην εἰς τὸ νερόν. Θὰ μ' ἐρωτήσετε ἴσως διατί τότε μετεχειρίζομαι ταύτην τὴν μέθοδον. Ὁ λόγος εἶναι διότι θέλω νὰ παραγάγω πολὺ ἀέριον διὰ τοῦ πειράματος. Σεῖς ἢ μπορεῖτε νὰ τὸ ἐπαναλάβητε, ἂν θέλετε, εἰς μικροτέρας διαστάσεις. Τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα θά εἶναι τὸ ἴδιον, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ἀγγεῖον πληροῦται ἀνθρακικοῦ ὀξέος

ἐντελῶς τοῦ αὐτοῦ καὶ ἔχοντος τὰς αὐτὰς ιδιότητας ὡς τὸ παραγόμενον ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου εἰς τὸν ἀέρα. Ἀδιάφορον εἶναι διὰ τίνων διαφόρων μεθόδων ἀπεκτήσαμεν τὸ ἀνθρακικὸν τοῦτο ὀξύ ἀρκεῖ διὰ νὰ τὸ σπουδάσωμεν ὅτι, ὡς θέλετε πεισθῆ, εἶναι τὸ ἴδιον μετὰ τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ κηρίου, καὶ οὐδόπως ἀλλάσσει, δι' ὅποιας δὴποτε μεθόδου καὶ ἂν τὸ παραγάγωμεν.

Ἄς ἐξετάσωμεν τὸ ἀέριον τοῦτο διὰ νὰ γνωρίσωμεν καὶ αὐτοῦ τὴν φύσιν. ἔχω πληρῆς ἀνθρακικοῦ ὀξέος τοῦ ἀγγείου τοῦτο. Ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ἂς ἰδῶμεν καὶ τοῦτου τὴν καύσιν. Βλέπετε δὲν καίεται, οὔτε βοήθει τὴν καύσιν. Ὅτι εἰς τὸ ὕδωρ κυρίως δὲν διαλύεται τὸ εἰκάζετε, ἀφ' οὗ τὸ διατηρῶ εὐκόλως ἐνταῦθα ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, καὶ μένει ἀμετάβολον. Ὅτι δὲ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἀσβεστονέρου, καὶ καθιστᾷ αὐτὸ ἀδιαφανὲς καὶ λευκὸν, σᾶς τὸ εἰδείξα. Ἐνημνηθῆτε, κρηκαλῶ, ὅτι ὅταν λευκαίνῃ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ ἀσβεστόνερον, παράγει ἀνθρακικὸν ἄλας τιτάνου, ἢ ἀσβεστόλιθον.

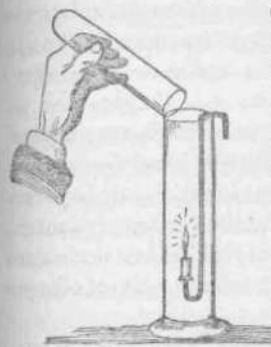
Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς δείξω ὅτι πραγματικῶς καὶ μέχρι τινὸς διαλύεται εἰς τὸ νερόν, καὶ ἐπομένως ὅτι κατὰ τοῦτο διαφέρει τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ὑδρογόνου. Διὰ τοῦτου τοῦ ὄργανου ἐδῶ θά κατορθώσωμεν ταύτην τὴν ἀνάλυσιν. Εἰς τὸν πυθμὲνα τοῦ ὄργανου ἔχω μάρμαρον καὶ ὀξύ ὑπεράνω δὲ αὐτῶν ἔχουσα ψυχρὸν νερόν. Διέθεσα δὲ οὕτω τὰ ἀγγεῖα, ὥστε τὸ ἀέριον δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο. Θά θέσω τὸ ὄργανον εἰς ἐνεργεσίαν, καὶ θά ἰδῆτε ὅτι τὸ ἀέριον θ' ἀναβάνῃ κοχλάζον διὰ τοῦ νεροῦ, ὡς ἀνέβαινε δι' ὄλης τῆς νυκτός, διὰ νὰ ἔχωμεν τὸ πείραμα ἔτοιμον. Εὐθὺς θά σᾶς δείξω ὅτι μέρος τῆς οὐσίας ταύτης ἀληθῶς διελύθη εἰς τὸ νερόν. Ἴδου χύνω ἐκ τοῦ νεροῦ τοῦτου ὀλίγον εἰς τὸ ποτήριον, καὶ τὸ δοκιμάζω. Εἶναι ὑπόζυον εἰς τὴν γεῦσιν, διότι περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἄς προσθέσωμεν ὀλίγον ἀσβεστόνερον, διὰ ν' ἀναγκάσωμεν τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἂν ὑπάρχῃ εἰς τὸ νερόν, νὰ φανερωθῇ. Τὸ βλέπετε τὸ ἀσβεστόνερον ἔγινε θολὸν καὶ ὑπόλευκον. Ἴδου ἀπόδειξις ὅτι τὸ νερόν τοῦ ποτηρίου περιεῖχεν ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ προσέτι ὅτι τὸ ἀέριον τοῦτο εἶναι πολὺ βαρὺ, βαρύτερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Εἰς τὸν πίνακα ἔν ἐδῶ σᾶς ἐκθέτω βλέπετε τὸ σχετικὸν βᾶρος τῶν ἀερίων ὅσα ἐξητάσαμεν.

Τὸ λίτρον τοῦ ὑδρογόνου βαρύνει 0,089 γραμμ.
 » ἀτμοσφ. ἀέρος » 1,000 »
 » τοῦ ἀζώτου » 1,256 »
 » τοῦ ὀξυγόνου » 1,430 »
 » τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος » 1,967 »

Ἐν λοιπὸν λίτρον ἀέρος βαρύνει ἐν γραμματίον, ἐν δὲ ἀνθρακικοῦ ὀξέος σχεδὸν τὸ διπλάσιον. Περὶ τοῦτου δὲ δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν καὶ

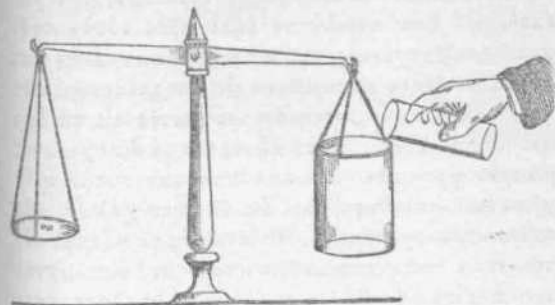
διὰ πολλῶν πειραμάτων. Λαμβάνω ὑάλινον ἀγγεῖον περιέχον μόνον ἀέρα, καὶ ἐκ τοῦτου τοῦ ἀγγείου προσπαθῶ νὰ χύσω εἰς αὐτὸ ὀλίγον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἀρά γε τὸ κατώρθωσα; Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι διαφανὲς καὶ ἄχρουν ἀέριον ὡς καὶ

Σχ. 48.

ὁ ἀήρ, ἢ ὄψις δὲν μοὶ λέγει τίποτε. Ἄλλ' ἂς βυθίσω φῶς εἰς τὸ ποτήριον. Ἴδου σβύνει τὸ ποτήριον λοιπὸν περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ ἄρα τοῦτο εἶναι βαρύτερον τοῦ ἀέρος, ἀφ' οὗ ἐχύθη ἐκ τοῦ ἀγγείου εἰς τὸ ποτήριον. Ἄν ἤθελον καὶ εἰς ἄλλην δοκιμὴν νὰ ὑποβάλω τὸ περιεχόμενον τοῦ ποτηρίου, νὰ χύσω δηλαδὴ ἀσβεστόνερον εἰς αὐτὸ, θά σᾶς ἐπειθον ἐπίσης περὶ τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἴδου καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο φιάλιον. Βυθίζω αὐτὸ εἰς τὸ δοχεῖον τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος (δυστυχῶς ὑπάρχουσι πῆριξ ἡμῶν πολλὰ φυσικὰ δοχεῖα ἀνθρακικοῦ ὀξέος), καὶ ἀντῶ ἐξ αὐτοῦ. Ἄν τὸ ὀξύ εἶναι βαρύτερον τοῦ ἀέρος, θά μείνῃ ἐντὸς τοῦ φιαλίου μου, καθὼς ἂν εἶχον ἀντλήσει νερόν δι' αὐτοῦ. Ἄς ἰδῶμεν. Βυθίζω κηρίον εἰς τὸ φιάλιον, καὶ τὸ κηρίον σβύνει. Ἄρα τὸ φιάλιον περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Δι' ἄλλου πειράματος μανθάνομεν τὸ βᾶρος του. Ἴδου ἀγγεῖον κενὸν κρεμάμενον εἰς τὴν μίαν ἀκρὰν πλάστιγγος, καὶ ἰσορροποῦν μετὰ τῆς ἄλλης λεκάνης. Ἄλλ' ἄμα χύσω εἰς αὐτὸ ἀνθρα-

Σχ. 49.

κικὸν ὀξύ, τὸ βᾶρος αὐτοῦ ἀναβιβάζει τὴν ἄλλην πλάστιγγα. Καὶ διὰ τοῦ φωτός τώρα ἐξετάζω τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, βλέπω ὅτι περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ, διότι ἡ καύσις παύει ἐντὸς αὐτοῦ. Ἄν φυσήσω σφαιρὰν σαπωνίου, ἣτις, φυσικῶ τῷ λόγῳ, εἶναι πλήρης ἀέρος, καὶ τὴν ἀφήσω νὰ πέσῃ εἰς τὸ ἀγγεῖον τὸ περιέχον τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἢ σφαιρὰ θά ἐπιπλῆν ἐπὶ τοῦ ἀερίου. Θά μεταχειρισθῶ πρῶτον μικρὸν σφαιρίδιον κολλωδίου. Δὲν ἤξεύρω ἀκριβῶς ὡς ποῦ ἀνέβῃ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, διότι δὲν φαίνεται. Τὸ σφαιρίδιον τοῦτο θά μᾶς τὸ δείξῃ, διότι ἐπιπλῆν ἐπὶ τοῦ

ἀερίου, καὶ ἀναβαίνει καθ' ὅσον αὐξάνω αὐτοῦ τὴν ὄσιν. Τώρα τὸ ἀγγεῖον εἶναι σχεδὸν πλήρες, καὶ νὰ ἰδῶμεν ἂν ἢ μπορέσω νὰ φυσήσω εἰς αὐτὸ σφαιρὰν σαπωνίου, ἣτις ἐπίσης νὰ πλῆν ἐντὸς αὐτοῦ. (Ὁ καθηγητὴς φυσᾷ σφαιρὰν σαπωνίου, καὶ τὴν ἀφήνει νὰ πέσῃ εἰς τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ.) Πλέει περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς φιάλης, διότι, εἰ καὶ ἔχουσα τὸ βᾶρος τοῦ περιεχομένου τοῦ σαπωνίου, ἀλλὰ περιέχει ἀέρα, καὶ ὁ ἀήρ εἶναι ἐλαφρότερος τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Γνωρίζετε ἤδη τὰ κατὰ τὸ ἀέριον τοῦτο, τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ κηρίου, τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ιδιότητας καὶ τὸ βᾶρος του. Εἰς τὴν προσεχῆ ἡμῶν συνδιάλεξιν θά σᾶς δείξω τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, καὶ πόθεν λαμβάνει τὰ στοιχεῖά του.

A. P. PAFKADIS.

Ἐπειτα συνέχισα.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια (81 σελ. 66).

IB'

— Τέλος πάντων! ἀνέκραξε πρῶταν τινὰ ὁ πιλότος, ἀφ' οὗ μετὰ προσοχῆς παρατήρησε τὸν ὀρίζοντα, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἡ θάλασσα θά ἦνε ἐλευθέρῃ πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Ἐλπίζω ὅτι εὐκόλως θά ἀποβιβάσθωμεν εἰς τὸν Μαγδαληνὸν ὄρμον καὶ ἐπειδὴ ἔχομεν οὐριον τὸν ἄνεμον θά δυνηθῶμεν νὰ πλησιάσωμεν πρὸς τὴν νῆσον τοῦ Πρίγκηπος.

— Ἄλλ' εἴμεθα ἤδη πλησίον, εἶπεν ὁ Βλονδῶ.

— Πλησίον! ἀπήντησεν ὁ Λάζ' ἔχετε καιρὸν ἀκόμη.

— Ἐχεις δίκαιον! ὑπέλαβεν ὁ πλοίαρχος, ἐλησμόνησα τὰς ὀπτικὰς ἐκείνας ἀπάτας, τὰς ὅποιαις ἐδοκίμασα καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν Γροενλάνδην.

Τῷ ὄντι, εἰς τὰς βορειοτάτας ἐκείνας χώρας ἡ ζωηρότης τῶν ἀντιθέσεων τῆς σκιάς καὶ τοῦ φωτός, τὸ ὕψος καὶ ἡ τραχύτης τῶν ἀκτῶν, ἀπατῶσι παραδόξως. Ἀπὸ ὀκτῶ λευγῶν ἀποστάσεως αἱ ἀκρὶ τῶν βράχων καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν icebergs τόσον εὐκρινῶς διαγράφονται, ὥστε νομίζει τις ὅτι δύναται μετὰ μίαν στιγμὴν νὰ τὰ ψάσῃ. Ὡς κάλλιστα παρατήρησεν ὁ φυσικός Κύριος Βᾶν Βάερ, ἡ γυμνότης τοῦ ἐδάφους συντελεῖ ἀκόμη εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ τὴν ἀπάτην μεγαλητέραν. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουσι οὔτε δένδρα, οὔτε θάμνοι, οὔτε οἰκίαι, οὔτε ἄλλο τι ἀντικείμενον, ὅπερ διὰ τῶν γνωστῶν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν διαστάσεών του νὰ δύνηται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σημεῖον συγκρίσεως, ὡς μέτρον.

Ἀναφέρεται εἰς τὰ ναυτικὰ χρονικά τῆς Δανιμαρκίας λίαν παράδοξον παράδειγμα τοιαύτης ἀπάτης. Ἀξιωματικὸς τις καλούμενος Ἐίνσων εἶχεν ἀποσταλῆ παρὰ Φρειδερίκου τοῦ Β' εἰς

ἀναζήτησιν τῶν ἀπολεσθεισῶν ἀποικιῶν τῆς Γροενλάνδης; πάντες ἀνωμολόγουν ὅτι ὁ Ἔϊνσον ἦτο ναύτης δεξιὸς καὶ ἀληθῶς μετὰ θάρρους τότε καὶ συνέσεως εἶχεν ὑπερβῆ πολλὰς δυσκολίας καὶ ἐπιτυχῶς εἶχε πλεύσει πρὸς τὸν πρὸς ἄν ὄρον. Ἄφ' οὗ κατελήφθη ὑπὸ πολλῶν τρικυμιῶν καὶ διήλθεν ἀπέραντα διὰ μέσου τεραστίων πάγων περάσματα, fields, ἐφθασε πρὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Γροενλάνδης. Ὁ ἄνεμος ἦτο οὐριος καὶ ἡ θάλασσα ἐλευθέρᾳ πάγων. Μετ' ὀλίγου στιγμῆς ἐνόμιζεν ὅτι θὰ καταφθάσῃ τὴν ἀκτὴν, ἀλλ' ὅσον προὔχωρει τόσο ἡ φανταστικὴ ἐκείνη ἀκτὴ ἀπεμακρύνετο. Τέλος, ἐνόμισεν ὅτι ὑπερφυσικὴ τις δύναμις τὸν ἐνέπαιξε· φόβος κατέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Δανίαν λέγων ὅτι ἐν ᾧ ὁ ἄνεμος ἐφούσκονε τὰ ἱστία του ἀόρατοι δαίμονες ἐμπόδιζον τὸν πλοῦν. Ὁ καλὸς Ἔϊνσον δὲν ἐνόει ὅτι ἐγένετο θύμα ὀπτικῆς ἀπάτης.

Οὕτως οἱ ναῦται τῆς *Ρόζας Μαρίας*, οἵτινες δὲν εἶχον ἄλλοτε πλεύσει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐνόμιζον ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ κατέφθονον τὴν ἄκραν τοῦ *Πρίγκηπος Καρόλου*, ἐξήγαγε δ' αὐτοὺς τῆς ἀπάτης ὁ Λάξ. Διέκρινον κάλλιστα τοὺς παγετῶνας τῆς νήσου ὑψομένους παρὰ τῆς θαλάσσης τὴν ἀκτὴν ὡς κρυστάλλινα τεῖχη, τὰς τραχεῖας ἄκρας τῶν καὶ μάλιστα τὴν θξείαν ἐκείνην καὶ γεγυμνωμένην ἄκραν, ἣτις ἐξέχει εἰς διακοσίων ποδῶν ὕψος καὶ καλεῖται ὁ ἀντίχειρ τοῦ *Διαβόλου*, ἀληθῆς τοῦ Σατανᾶ ἀντίχειρ ὄρθουμένος εἰς τὸ διάστημα ὡς τεραστία σιδηρὰ βελόνη, χειρόκτιον τοῦ ὁποίου εἶνε τὰ μαῦρα νέφη τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸ εὐμετάβλητον τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς ἀτμοσφαιρῆς παρῆγεν ἀνά πάσαν στιγμὴν νέαν ὄψιν εἰς τὴν παραζέον ἐκείνην χώραν.

Πότε δίνει ἀτμοῦ τὴν περιεκάλυπτον πᾶσαν εἰς τὰς ἀπείρους διπλάσιων, πότε οἱ αὐτοὶ οὗτοι ἀτμοὶ ὑψοῦνται ὡς περ ἀυλαία ἀπεκάλυπτον εἰς τὰ ὄμματα μακρὰν σειρὰν ὄρέων, τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὡς ἂν ἦσαν καθυμνίδες ἀμφιθεάτρου ἢ τὰ κανονικὰ καθίσματα τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος. Ἐνίοτε, ὅτε αἰφνίδιος ἐπεχύνετο ὁ ἥλιος, μέρος τῶν βραχωδῶν καὶ παγίων τούτων προχωμάτων ἐφωτίζετο διὰ μιᾶς ὡς διὰ σπινθηρὸς ἠλεκτρικοῦ. Ἐπειτα ρεύματα ὀμίχλης ἐκάλυπτον πάλιν τὸν ἥλιον καὶ ἐσύριζε διὰ τῶν σχοινίων ὁ ἄνεμος καὶ ἐπιπτεν ἡ χιών εἰς γωνιώδεις κόκκους, ὁμοίους πρὸς ἀστέρας.

— Τί καιρὸς! ἔλεγε τις ἐκ τῶν ναυτῶν γεννηθεὶς παρὰ τὴν Μεσόγειον, ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι τώρα σκάζουν ἀπὸ τὴν ζέστην εἰς τὴν Γαλιαν!

— Καὶ ὅτι, ἐπρόσθετεν ὁ ἄλλος, παρὰ τὸν ἰσημερινὸν λειόνει τὸ κατράμι ἀπὸ τὰ σανίδια τοῦ πλοίου. . . .

— Τί λαμπρὰ εἰκόν! ἀνέκραξεν ἀφ' ἐτέρου ἡ

Καρίνα μετ' εὐλαβοῦς ἐνθουσιασμοῦ. Ὅποια θαυμάσια ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Δημιουργοῦ!

— Ναί, ἀληθῶς, ἐψιθύρισε ὁ Βλονδῶ, «σὺρε ἔς τὴν θάλασσα νὰ μάθης νὰ προσεύχουσαι», λέγουν καὶ οἱ Ἴσπανοί.

Καθὼς εἶχον πρότερον μακρόθεν διακρίνει τὴν νῆσον τοῦ *Πρίγκηπος Καρόλου*, οὕτω καὶ τώρα διέκρινον μακρὰν εἰς τὸν ὄριζοντα τὴν νῆσον τοῦ *Ἀμστελδάμου*, ἣτις πρὸς βορρᾶν εἶνε ὡς τὸ προπύργιον τοῦ Μαγδαληνοῦ ὄρου, ἔπειτα δὲ τὸ ὄρεινὸν θέατρον (cirque) τοῦ ὄρου τούτου, οὗ αἱ ὑπερεξέχουσαι ἄκραι δικαιολογουσαὶ ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι αἱ ἐκεῖ πλησιόχωροι τὸ εἰκονικὸν ὄνομα, δι' οὗ οἱ Ὀλλανδοὶ ὠνόμασαν τὴν χώραν, καλέσαντες αὐτὴν *Σπιτζεβέρην* (μυτηρὰ θουνά).

Ὁ ἄνεμος ἐναντίος ἠνάγκαζε πάλιν τὸ πλοῖον νὰ λοξοδρομῇ, ἐπιπονώτατον δ' ἔργον ἦτο διὰ τὸ πλήρωμα νὰ χειρίζεται τὰ ὑπὸ τῆς χιόνος ἀπεσκληρωμένα σχοινία καὶ ν' ἀναβαίνει εἰς τοὺς ὀλισθηροὺς ἱστούς.

Ἄν καὶ ἦτο διαπεραστικὸν τὸ ψῦχος, ἡ Καρίνα ἐπέμενε νὰ μένῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ πολὺ εὐχαριστεῖτο ὅτε ἀκτίς ἡλίου διήνοιγε τοὺς πυκνοὺς ὄγκους τῆς ὀμίχλης. Ἄλλ' ὁ ὠχρὸς ἐκεῖνος ἥλιος τῶν πόλων, ὁ ἐπὶ τέσσαρας τοῦ ἔτους μῆνας ἐπιφαινόμενος, πόσον ὀλίγην δύναμιν ἔχει. Καθ' ἑκάστην στιγμὴν τὸν ἐπαπειλεῖ μέλας ἀτμὸς ὑψοῦμενος ἀπὸ τῶν ὑδάτων εἰς τὴν ἀτμοσφαιρᾶν ἢ αἰφνιδία τρικυμία καλύπτουσα μὲ μαῦρον σάβανον τὸ πρόσωπόν του. Καὶ ὅμως ἔχει ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του ἐπιμονὴν ἐρωμένου. Προσπαθεῖ ν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν του καὶ νὰ προσηλώσῃ τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν γῆν ἐκείνην, ἣτις περιλυπὸς ὑψοῖ πρὸς αὐτὸν τοὺς χιονίνοὺς βραχιονιάς τῆς εἰς τὴν ἐρημωμένην τῆς κορυφῆν. Πότε κατορθώνει δι' ὑπερμέτρου ἐνεργείας νὰ διαχύσῃ χειμάρρους φωτὸς εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας· πότε ἀδυνατεῖ νὰ διασχίσῃ εἰς μακρὰν γραμμὴν τὴν καλύπτουσαν αὐτὸν ὀμίχλην καὶ σπινθηροβολεῖ ὡς ἔλασμα χάλυθος εἰς τεθραυσμένην θήκην. Ἐνίοτε ἐμφανίζεται ἐν τῷ μέσῳ πυκνῆς πυκνῆς καταχνίας ὡς λύχνος κρεμάμενος ἀπὸ θόλου σκοτεινοῦ. Ἄλλοτε ἔχει τὸ ἀσπριδερόν φῶς τῶν μαγελλανικῶν νεφελῶν, τῶν περιέργων ἐκείνων νεφελῶν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, αἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην ἀστρονόμων τινῶν, εἶνε σμήνη ἀστέρων τόσο ἀφ' ἡμῶν ἀπομακρυσμένων, ὥστε φαίνονται ὡς νεφέλαι.

Ἄλλοτε τέλος πάντων φαίνεται ὡς ἂν ἐξηγνημένος καὶ ὁμοιάζει πρὸς ὀφθαλμὸν κουρασμένον καὶ ἄρρωστον, ἡμικεκλεισμένον ἐν τῷ ἀπαισίῳ κύκλῳ, ὅστις πιέζει τὸ κοίλωμά του.

Οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὸ νὰ μελετῶσι τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις θὰ εὕρισκον ἐν τῷ θεάματι τούτῳ τῶν μεταβολῶν τοῦ πολιτικοῦ οὐρανοῦ κατάλληλον εἰκόνα τῶν Κοσμογονικῶν ἐκείνων

ἀγώνων, οὓς περιγράφουσι τὰ πανάρχεια τῶν ἀρχαίων λαῶν χρονικά.

Ἦτο μεσονύκτιον περίπου, ὅτε ἡ *Ρόζα Μαρίας* κάμψασα τὴν διπλὴν ἄκραν χερσονήσου τινὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν περίβολον τοῦ Μαγδαληνοῦ ὄρου. Τὴν ἡμέραν ὄλην ἀπησχόλουν τὸν Μαρσέλ οἱ δυσκολώτατοι χειρισμοί. Ἡ Καρίνα, ὀλίγον ἀδιάθετος, εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὸν κοιτωνίσκιον τῆς. Ὁ Μαρσέλ ἐν τῷ μέσῳ τασούτων ἀσχυλίων εἶχε τὸν νοῦν του εἰς τὴν νέαν κόρην καὶ ἐκείνη πάλιν, μόνη εἰς τὸν κοιτωνίσκιον τῆς, ἐσυλλογίζετο τὸν Μαρσέλ. Διέκρινε τὰ θήματα του ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, διέκρινε τὴν φωνὴν του, ἦτο σχεδὸν πλησίον του.

Ὅτε ἤκουσεν ἡ Καρίνα ἠχοῦσαν τὴν ἄλυσον τῆς ἀγκύρας ἀνέβη πάλιν ἐπάνω διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τόπον, ἐνθα ἐμελλεν ἐπὶ τινὰς ἐβδομάδας νὰ διατρίψῃ.

Δὲν ἐφαίνετο πολὺ τερπνὸς ὁ ὄρος ἐκεῖνος, ὅν μετὰ τασούτους μόχθους εἶχον καταφθάσει! Οἱ ναῦται μελαγχολικοὶ τὸν παρετήρουν.

— Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε; ἔλεγεν ὁ εἰς. Λαμπρὸς, μὰ τὸν Θεόν!

— Καὶ διὰ τί τὸ λέγουν Μαγδαληνόν;

— Διὰ τί; Κάποια Μαγδαληνὴ φαίνεται ἦλθε ἐδῶ νὰ κλύσῃ τὰς ἀμαρτίας τῆς; καὶ ποῦ θαῦρισκε καλλίτερο μέρος. . . ἀπήντησε φιλοσκόμμων τις Προθηγκιανός.

— Μὰ τὸν Θεόν, ἔχει δίκχο ὁ Μόκος, λαμπρὸ μέρος διὰ τέτοια δουλειά.

Ὁ Τρομπὼν δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἄφ' οὗτου εἶχεν ἀποτύχει μὲ τὴν φάλαιναν ἐσυθρώπαζεν αἰωνίως. Ἐκάπνιζε μόνος τὴν πίπαν του, ἐθύμωνεν, ἐψιθύριζε καὶ δὲν ὀμιλεῖ πρὸς οὐδένα.

Ἡ Καρίνα, ἀκολουθοῦντος τοῦ Μαρσέλ, ἐπορεύθη πρὸς τὴν πρῶραν διὰ νὰ ἴδῃ καλλίτερον.

Παχυτάτη ὀμίχλη κατεκάλυπτε τότε τὸν οὐρανὸν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Εἰς ἐν μόνον μέρος διέσχίζεν αὐτὴν ὁ ἥλιος καὶ ὠχρὸς καὶ κίτρινος ἐφώτιζε μὲ λάμψιν ἀπαισίαν μαῦρον ὄρος. Δὲν ἔδλεπε μακρὰν εἰμὴ χιόνα καὶ παγετῶνας.

Οὐδὲν ἴχνος φυτείας, οὐδὲν σημεῖον ζωῆς, οὐδεμία κίνησις, τίποτε. Ὁ ἄνεμος εἶχε κοπάσει, ἡ θάλασσα ἦτο ἀκίνητος. Σκηνὴ φοβερά, ἀπαισία, νεκρική, ἣτις κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ κλίνη κάτω τὴν κεφαλὴν καὶ πιέζει τὴν διάνοιαν! Σκηνὴ μεγάλη καὶ τρομερὰ, ἣτις δὲν ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ἐκστατικῶν ὀφθαλμῶν εἰμὴ ἐκεῖ, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου.

Ἄλλου, ὅταν ἡσυχάζει, ὅταν κοιμάται ἡ φύσις, ἀκούει τις τοῦλάχιστον νὰ βομβῆ τὸ ἐντομον, νὰ ἴπταται ἡ μυῖα, νὰ ψιθυρίζῃ τὸ φύλλωμα ἢ τὰ ὕδατα τοῦ βύακος· αἰσθάνεται τις πνοὴν, ἀνεξήγητον ἴσως, ὡς ἐκείνην, ἣτις ἐπνευσε διὰ τοῦ μετώπου τοῦ Ἰῶβ καὶ τὸν ἔκαμε νὰ φρίσῃ. Ἄλλ' ἐδῶ, οὐδεμία δόνησις, τίποτε. Σιδηροῦς οὐρανὸς καὶ μολυβδίνη θάλασσα καὶ τάφου σι-

γῆ! Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς ταύτης βλέπων τοὺς ὄγκους ἐκείνους τῶν πάγων καὶ τῆς χιόνος θὰ ἔλεγε: ὅτι ἄμορφος ἐστὶ καὶ ἀκατασκεύαστος εἶνε ἡ γῆ, ὅτι ἔχεις τὸ χάος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Ἐπίσης συγκεκινημένοι ἐθεῶντο ταῦτα ὁ Μαρσέλ καὶ ἡ Καρίνα, χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ προφέρωσιν, ὡς ἂν ἡ σιγὴ τοῦ θανάτου ἢ πιέζουσα ἐκεῖ τὸ σύμπαν νὰ ἐπιέξῃ καὶ αὐτοὺς, ὡς ἂν ἐφοβοῦντο ν' ἀκούσωσιν ἠχοῦσαν τὴν φωνὴν τῶν.

Πρῶτος ὁ Μαρσέλ ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ—Σεῖς, ἣτις χωρὶς ἄλλο γνωρίζετε τὴν ἀρχαίαν σκανδιναυκὴν μυθολογίαν, εἰπέτε μου τὸ θέμα τοῦτο δὲν σὰς ὑπενθυμίζει τὸ σκοτεινὸν Νίφτχαϊμ; τὸν ἄδην ἐκείνον μὲ τὰ μαῦρα σύννεφα, μὲ τὰς χαλάζας, μὲ τοὺς πάγους, ὅν δι' ὀλίγων χονδρῶν γραμμῶν εἰκονίζουσι αἱ παλαιαὶ ἰσλανδικαὶ παραδόσεις; ἢ, ἂν θέλατε, δὲν σὰς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τοὺς πρώτους τῆς Γενέσεως στίχους; «ἡ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου.»

— Ναί, ἀπήντησεν ἡ κόρη, ἐμαντεύσατε τὴν ἰδέαν μου. . . «καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γεννηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.»

Τὸ θεῖον ἐκεῖνο φῶς, ἰδοὺ το, ἐνώπιόν μας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, καὶ ἰδὲ, ἀνάπτει ὡς φάρος, ἀπαλλάσσεται τῶν νεφελῶν καὶ τοῦ σκοτους, λάμπει. ὦ! τί ἀκτινοβολήσις! τί οὐρανία μαγεία!

Καὶ ἀληθῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην στιγμὴν ὡς διὰ μαγείας, συνήθους ἄλλως τε εἰς τὰς πολιτικὰς χώρας, ὁ ἥλιος, ὅστις τέως ὠμοιάζε πρὸς ἡμισθεστον λαμπάδα ὑπὸ πένθιμον πέπλον, ἐνεφανίζετο μετὰ λαμπρότητος νέας, ἦναπτεν ὡς ἀνθρακία καὶ διέχυνε μακρὰν ρεύματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χειμάρρους φωτὸς. Ἐνεκα τοῦ αἰφνιδίου τούτου φωτὸς τὰ πτηνὰ τὰ ὑπνώττονα ἐξύπνησαν κτυπῶντα τὰ πτερά των, ἡ κοίλωμένη ἀῦρα ἠγέρθη ὡς διὰ νὰ εἴπῃ τὸ χαῖρε πρὸς τὸν Δημιουργόν, ἐρρυτιδώθη ἡ τῶν ὑδάτων ἐπιφάνεια, ἐφάνησαν κύματα πορφυρὰ τὸ χρῶμα, ὁ μαῦρος πέπλος ἐσχίσθη πανταχόθεν καὶ δὲν ἐφαίνοντο εἰμὴ κομμάτια μόνον αὐτοῦ εἰς τῶν ὄρέων τὰς κλιτύας καὶ ἔλαμψαν ὡς κρύσταλλοι καὶ ὡς σμάραγδοι οἱ πάγοι.

Ἦτο ὡς ἡὼς νέας ἡμέρας μετὰ τὸ σκότος, ἦτο κόσμος μετὰ τὸ χάος.

Ὁ Μαρσέλ ἐνθουσιῶν ἐπὶ τούτοις ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς νέας κόρης καὶ τὴν ἐθλίψε περιπαθῶς. Ἐκείνης εἰς τὸ πρόσωπον ἐπεχύθη ἐν τῷ ἄμα ἡ πορφύρα τῆς αἰδούς, εἶτα τὸν ἠτένισεν ὡς ἀτενίζουσι τὰ πτηνὰ ὅταν δὲν φοβῶνται. Ἡ θλίψις τῆς χειρὸς καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἦτο μία ἐξομολόγησις, πρὸς ἣν ἐμειδίκαε διὰ τῆς αἰφνιδίως λαμπρότητος, ἣν περιεβλήθη, ἡ φύσις τῆς Ἄρκτου.

ΙΓ'

Υπάρχουσιν ημέραι, καθ' ἃς πάντα τὰ ἐν ἡμῖν σπέρματα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος διανοίγονται ταύτοχρόνως διὰ μυστηριώδους τινος δυνάμεως ὡς τὰ φυτὰ δροσερᾶς κοιλάδος ἐν εαρινῇ πρωτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἃς ἠθέλει τις εἶπει ὅτι ἐπνίξεν ἡ ψυχὴ εἰς τὰ ὕδατα τῆς λήθης τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους τοῦ βίου, ὅτι ἐκλείσει τὰς πύλας τῶν κακῶν ὀνείρων διὰ τὴν χαρῆν ἡσυχίας καὶ ἀτάραχος εἰς τὸ πέτασμα τῶν χρυσῶν τῆς ὀνείρων, διὰ τὴν ἀκτινοβολίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαμπροτήτων ἀνεφέλου ὀρίζοντος. Τότε φαίνεται ὡς ἂν, χάρις εἰς τὴν θεῖαν εὐσπλαγχίαν, νὰ ἔβλεπεν ὁ δυστυχὴς θνητὸς καταπίπτουσαν τὴν πυρίνην ῥομφαίαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ διανοιγομένην πάλιν τὴν Ἐδέμ ἵνα τὸν ὑποδεχθῆ. Ὑψοῖ μετὰ πίστεως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, περιφέρει κύκλῳ τὰ βλέμματα καὶ βλέπει εὐφρόσυνα τὰ πάντα ἢ γῆ τῷ φαίνεται ὡς εὐρεῖα κοιλὰς ὑπὸ τὸν κυανὸν θόλον, τὸ κύμα ὡς κρυστάλλινος καθρέπτης. Νομίζει ὅτι ἄγνωστοί τῆς ἀρμονίας δονοῦσι τὸν ἀέρα καὶ αἰσθάνεται τὴν ζωὴν ὑπερεκχειλίζουσαν ἐν ἑαυτῷ.

Τοιαύτη τις ἡμέρα ἦτο διὰ τὸν Μαρσέλ καὶ τὴν Καρίνα ἐκείνη, καθ' ἣν ἠσθάνθησαν ἐκτουτὸς συνδεδεμένους δι' ἀραιαίου αἰσθηματός. Τὸ μεσονύκτιον εἶχον ἀποχωρισθῆ, τὴν ἐπαύριον ἐπανεῖδον ἀλλήλους μετ' ἐμπιστοσύνης. Ἔτεινον καὶ οἱ δύο τὴν χεῖρα ἐν σιγῇ καὶ τί ἠδύνατο νὰ εἴπωσιν; Ἦσαν νέοι καὶ οἱ δύο καὶ ἠγαπῶντο αἱ ψυχαὶ τῶν ἐπέτων ὁμοῦ εἰς τὸ διάστημα ὡς αἱ λευκαὶ περιστεραὶ, περὶ ὧν λέγει ὁ δαυμόνιος Ἁλιγιέρης

Quali colombe dal desio chiamate
Con l'ali aperte e ferme al dolce nido,
Volan per l' aer dal voler portate.

ἤγουν

Ἦσαν περιστερία, ποῦ γοργὰ
πόθος γλυκὸς τὰ κράζει,
καὶ μ' ἀπλωμέν' ἀκίνητα
πιερά πετοῦν καὶ πάνα
εἰς τὴ φωνὴ, ἀπὸ μοναχῆ
τῆ θείῃ φερμένα.

Ἦτο δὲ καὶ ἐλεύθερος τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Μαρσέλ. Τὸ πλοῖον ἦτο ἠγκυροβολημένον ἐν τῷ ὄρμῳ, οἱ ναῦται ἠτοίμαζον τὰ διὰ τὴν ἀλιεῖαν πλοιάρια, τὴν δ' ἐπιστάσιαν αὐτῶν εἶχεν ἀναλάβει ὁ Βλονδώ.

— Θέλετε, εἶπε πρὸς τὴν Καρίνα, νὰ σὰς ὀδηγήσω εἰς τὴν ξηράν; μετὰ τόσων ἐβδομάδων πλοῦν, πιστεύω ὅτι θὰ ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐξέλθῃτε τῆς στενῆς ταύτης φυλακῆς.

— Ναί, ἀληθῶς τὸ ἐπιθυμῶ, ἀλλ' ἄφετέ με πρότερον μετὰ προσοχῆς νὰ παρατηρήσω τὸ λαμπρὸν τοῦτο πανόραμα, ὑπερ ἐνώπιόν μας ἐκτυλίσσεται.

1. Κόλλας τοῦ Ντρίαντε, μετάρρη Βεργώτη. Σ. Μ.

Καὶ ἀληθῶς τὸ θέαμα ἦτο λαμπρὸν. Πανταχοῦ ἐφαίνετο σειρὰ ὄρεων μὲ ὀξείας κορυφὰς καὶ μὲ χιονοσκεπῆς κλιτύας. Χιὼν πανταχοῦ ὁ ὄρμος ὅμοιος πρὸς ἀκίνητον λίμνην. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε κατ' ἐξείρεσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ διέχευε χρυσὸν καὶ πορφύραν. Ἄν παντελῶς σχεδὸν ἐκλείπει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἡ φυτικὴ ζωὴ ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐκπροσωπεῖται εἰμὴ ὑπὸ ἀσημάντων τινῶν καὶ ταπεινῶν φυταρίων, ζῶα ἀπ' ἐναντίας εὐρίσκει τις ἰσχυρότατα, ἀναλόγως μάλιστα πρὸς τὴν γυμνότητα τοῦ ἐδάφους.

Ἐκεῖ, εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐγένοντο αἱ πρῶται μεγάλαι ἀλιεῖαι τῆς φαλαίνης. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἰς διάστημα ἐνὸς θέρους διακόσια πλοῖα καὶ πλέον τῶν δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν κατατείνοντο εἰς τὴν θήραν τοῦ γίγαντος τούτου τῶν θαλασσῶν. Παρὰ τὸν Μαγδαληνὸν ὄρμον, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Σμερρεμβέργης οἱ Ὀλλανδοὶ ἐπήγνουσιν σκηνας, κατεσκευάζον καλύβας, ἐκεῖ δὲ διεστάλαζον τὸ ἔλαιον τῆς φαλαίνης καὶ ἐσχημάτισαν κατ' ὀλίγον συνοικισμὸν βιομηχανικὸν τοιοῦτον, ὥστε ὠνομάσθη Οὐαταβία τῆς Ἄρκτου.

Ἡ φάλαινα ζωηρῶς καὶ ἀδιακόπως καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν Βάσκων, τῶν Γάλλων, τῶν Ὀλλανδῶν, θηρευομένη ὑπὸ τῶν ἀλιευτικῶν πλοίων, φοβισμένη ὑπὸ τῶν κανονίων τῶν πλοίων τῶν πολεμικῶν, κατέλιπε τέλος τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐνθα τὴν εἶχε μὲν τάξει ἡ φύσις, τὴν ἐπολέμησε δὲ ὁ ἄνθρωπος. Ὀλίγα μὲν ἔμειναν εἰς τὴν φυσικὴν κοιλίαν καὶ τώρα οἱ φαλαίνοθηραι πορεύονται ἄλλοι μὲν εἰς τὴν Γροενλάνδην, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν νότιον πόλον.

Ἐν τούτοις ἐξάκλουθοῦν πάντοτε νὰ πορεύονται πρὸς τὰς ἀρκτικές θαλάσσας ῥῶσσοι καὶ νορβηγοὶ ἀλιεῖς πρὸς ἀλιεῖαν τοῦ θαλασσίου καλουμένου ἱππου, morse, ἄλλου παμμεγέθους ζῴου, ἔχοντος ὑπὸ τὸ δέρμα βαθύ στρώμα πιμελῆς, ἐξ ἧς ἐξάγεται ἔλαιον καλλίτερον τοῦ τῆς φαλαίνης, εἰς δὲ τὴν ἄνω σιαγόνα δύο χαυλιόδοντας ποδαίους τὸ μήκος καὶ βάρους εἴκοσι λιτρῶν. Οἱ ὀδόντες οὗτοι ἔχουσι τὴν σφαιρότητα καὶ τὴν λευκότητα τοῦ ἔλεφαντος. Τὰ τερατώδη ταῦτα ἀμφίβια ἐξέρχονται συχνάκις ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων. Τῇ βοήθειᾳ τῶν πλατῶν αὐτῶν ποδῶν σύρονται εἰς τὴν ἄμμον, μεταχειριζόμενα δὲ τοὺς μακροὺς τῶν ὀδόντων ὡς ἀρπάγας ἀναβάνουσιν εἰς τοὺς πάγους. Ἐκεῖ, συσσωρεύονται ἀνὰ ἑκατοντάδας τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ διάγουσιν ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας ἀκίνητα καὶ σιγηλά ὡς ἐν ληθάργῳ. Παρ' αὐτοῖς εἶνε ἡ φώκη, ἔχουσα ἐξωγκωμένον τὸ στήθος ὡς περ γυνὴ καὶ ἐξυρισμένην τὴν κεφαλὴν ὡς δυτικὸς καλόγηρος ἢ φώκη ἔχει γλυκὴ καὶ τρυφερὸν τὸ βλέμμα ὡς ἂν ἦτο κόρη, ἐδόξασαν δ' αὐτὴν τόσοι ποιηταὶ καὶ τόσοι ἀφελεῖς παραδόσει. Οἱ μυθολόγοι τῆς ἀρχαιότητος τὴν μετέπλασαν εἰς σειρήνα, τὰ συναξάρια τοῦ μεσαιῶνος διέδωκαν ὅτι καλόγηρός τις ἐνεκα

μεγάλης ἀμαρτίας κατεδικάσθη εἰς τὴν κατὰ τὸ ἦμισυ ταύτην μεταμόρφωσιν, νὰ γείνη δῆλα δὴ φώκη, οἱ δὲ Ἰσλανδοὶ λέγουσιν ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε αἱ φῶκαι παρὰ λείψανα τῆς στρατιᾶς τοῦ Φρακῶ.

Καὶ εἰς τὰ χιονισμένα πεδία τὰ περιβάλλοντα κύκλῳ τὰ ἐνυδρα ταῦτα ζῶα διακρίνει τις μακρὸν τὸν βασιλέα τῶν τετραπόδων τοῦ Βορρᾶ, τὴν λευκὴν ἄρκτον, μὲ τὸ μαῦρόν της ῥύγχος, μὲ κόκκινον τὸν ὀφθαλμόν. Ἐχει αὕτη τοὺς ὀδόντας παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς τῆς ὑαίνης καὶ τὸν πόδα ἰσχυρὸν ὡς τὸν τῆς τίγρεως. Ἐκεῖ δύνασαι νὰ ἴδῃς καὶ τὸν ἄγριον τάρανδον, τὴν λευκὴν καὶ τὴν κυανὴν ἀλώπεκα . . .

Μυριάδων δὲ πτηνῶν ἢ φωνὴ ἀκούεται παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἐκεῖ εἶνε ἡ γοελάνδη μὲ τὰ λευκὰ πτερά της, ἐκεῖ ἡ χελιδὼν πετῶσα ἐπιψάει τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ὁ θαλασσοβάτης, ὁ πρόδρομος τῆς τρικυμίας, ὁ πετροτὸς ἐκείνος πειρατὴς ὃν οἱ Ὀλλανδοὶ ἀπεκάλεσαν δῆμαρχον (bourgmestre) . . .

— Τί πλήθος ζῶων, ἀνέκραξεν ἡ Καρίνα βλέπουσα σμήνος φωκῶν καὶ ἱππων θαλασσίων ἐνοκλαζόντων ἐπὶ παγίνων ὑψωμάτων καὶ νέφη πτηνῶν κύκλῳ περιπτωμένων. Τίς θὰ προσεδόκα ὅτι εἰς τὴν χώραν ταύτην τοῦ θανάτου θὰ εὐρίσκε τόσα ὄντα ζωντανά; καὶ πῶς λοιπὸν τρέφονται;

Ὁ Μαρσέλ ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα τὸν κατεῖχον, παρὰ νὰ ἀρχίσῃ ν' ἀναπτύσῃ ἐν ζήτημα τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἀλλ' οὐδαμῶς ἤθελε νὰ δυσχερεστήσῃ τὴν κόρη καὶ τῇ ἐξήγησεν ἐκεῖνο, ὑπερ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, ὅτι δηλαδὴ τὰ μέγιστα ζῶα, ὡς αἱ φῶκαι κλ., τρέφονται ἐκ διαφόρων ἰχθύων καὶ οὐ τοιπαλιν ἐκ μικροτέρων ζωαρίων, οἷα εἶνε αἱ μέδουσαι πρὸ πάντων. Τοσαύτη δὲ ζωὴ εἶνε διεσπαρμένη εἰς τὰ ἄγρια ἐκεῖνα μέρη, ὥστε, ὡς βεβαιούται, αἱ βέγγαι, αἵτινες τρέφουσι τοσοῦτους ἀνθρώπους εἰς τόσας διαφόρους χώρας, προέρχονται πᾶσαι σχεδὸν ἐκ τῶν θαλασσῶν τῆς Γροενλάνδης. Οἱ ἰχθύες διευθύνονται πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰσλανδίας καὶ φθάνουσιν ἐκεῖ περὶ τὸν μῆνα μάρτιον, ἐκεῖθεν δὲ διασκορπίζονται εἰς δύο ομάδας, ἢ ἢ μὲν μία πορεύεται πρὸς τὰ ἀρκτικὰ μέρη τῆς Σκωτίας, διέρχεται διὰ τῆς Ἰρλανδίας καὶ φθάνει εἰς τὰς γαλλικὰς ἀκτὰς, ἢ δὲ ἄλλη περιτρέχει τὴν Νορβηγίαν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν.

Τὰ ἀπομεινάρια τῶν δύο τούτων μεγάλων στρατιῶν ἐπανέρχονται μὴν ἰουλίῳ εἰς τὴν Γροενλάνδην. Φυσιοδίφρι τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι αἱ βέγγαι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ ἔτους συνέρχονται ὡς ἐκ συνεννόσεως εἰς ὀρισμένον μέρος ὡς καὶ τὰ ἀποδημητικὰ πτηνά. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἐπινοήσαντος τὸ ἀλάτισμα τῶν ἰχθύων ἐκείνων ὠνομάζετο Γουλιέλμος

Βέουκλετ, ἀπέθανε δὲ τῷ 4447 ἐν Οὐτέρβλεϊτ, ἐνθα τῷ ἐστήθη καὶ μνημεῖον, ὅπερ, διελθὼν ἐκεῖθεν Κάρολος ὁ Ε', ἠθέλησε νὰ ἴδῃ. Διηγοῦνται πρὸς τούτοις ὅτι αἱ βέγγαι ἀκολουθοῦσιν εἰς τὰς ἀποδημίας μίαν βασιλισσαν (ὅπως ἔχουσι καὶ αἱ μέλισσαι) οἱ Ὀλλανδοὶ μάλιστα ἀναγνωρίζουσι τὴν βασιλισσαν ταύτην εὐκόλως καὶ τὴν ἀπολύουσιν ἵνα μὴ πάθῃ τι ἢ στρατιᾶ. Ὅπως δὴ ποτε οἱ Ὀλλανδοὶ, οἱ Σχετλανδοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀλιεῖς χρεωστοῦσι τὰς σημαντικωτάτας προσόδους τῶν εἰς τὰ ψυχρά πελάγη τῆς Γροενλάνδης.

Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αἱ περιφημοὶ ἐκεῖναί χῆνες αἱ ἔχουσι στακτόχροα τὰ νῶτα, μαῦρον τὸν λαιμὸν καὶ λευκὸν τὸν αὐχένα, καὶ τῶν ὀπιῶν τὸ κρέας καθιδύει τοὺς γαστρομάργους τῆς Γερμανίας, ἐκεῖθεν προέρχονται. Ἐπὶ πολὺ μάλιστα ἠγνοεῖτο τοῦ τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐπιπέσουσι καὶ κατὰ παράδοσιν τινὰ τοῦ λαοῦ αἱ χῆνες αὐταὶ ἐγένοντο δῆθεν τὰ ὠά των ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων καὶ ἐκρέμαντο ἐκεῖ ταῦτα ὡς ὀπωρικά, ἔπειτα δὲ ἐπιπτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐζωογονοῦντο. Σύμφωνα δὲ πρὸς τὴν παράδοξον ταύτην πίστιν τοῦ λαοῦ, τὸ κρέας τῶν χηνῶν τούτων, αἵτινες καλοῦνται καὶ χῆνες βαρνάσσαι (barnaches), ἐθεωρεῖτο νηγεῖσιμον φαγητόν.

Πανταχοῦ λοιπὸν ζωὴ, πανταχοῦ κινήσις καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ ἄψυχα, τοὺς πάγους καὶ τὰς χιόνας. . . .

— Τώρα, ἂν θέλετε, εἶπεν ἡ Καρίνα δυνάμεθα νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ξηράν.

— Εὐχαρίστως, ἀπήντησεν ὁ ὑποπλοίαρχος, θὰ ἦμαι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὰς διαταγὰς σας, διότι εὐτυχῶς εἶμαι εὐκαιρος. Ὅποια δὲ εὐτυχία, φιλότατη Καρίνα, νὰ διέλθω εἰς τὴν ἐρημον ταύτην γῆν τὴν ἡμέραν ὅλην μεθ' ὑμῶν, εἰς μέρος, ὅπου οὐδεμίαν ἄλλην ἴσως γυνὴ ἐπάτησε πρὸ ὑμῶν!

Οἱ λόγοι οὗτοι βαθεῖαν καὶ γλυκυτάτην ἐνεποίησαν αἰσθησιν εἰς τὴν Καρίναν, καὶ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν ὡς ἂν νὰ ἐδόμθουν εἰς τὰ ὠά της ὡς μουσικὴ ἀρμονία.

Ἐξῆλθον.

— Αὐτὸς λοιπὸν, λέγει ἡ Καρίνα, εἶνε ὁ θερινός μας κῆπος ἢ χιόνινος τάτης, καθίσματα ἐκ πάγου, κιάσκια ἐκ πάγου!

— Τίς οἶδε, φιλότατη Καρίνα, ἴσως ἢ γῆ αὕτη μὰς ἐπιφυλάττει τι ἐκπληκτικόν. Ἀνέγνωσα εἰς τὸν Μαρτὸν καὶ εἰς τὸν Φίψ περιγραφὴν διαφορῶν φυτῶν τῆς Σπιτζεβέργης, ὁ συμπολίτης σας δὲ ὁ Κέιτλχαου ἐσημείωσεν εἰκοσιεὶς γένη φαρμακῶν καὶ τρία γένη φυτῶν. Τίς οἶδε, λέγω, μήπως εὐρομέν τινὰ ἐξ αὐτῶν;

— Θὰ ἦτο λαμπρὸν τοῦτο καὶ ἐὰν μάλιστα ἀνεκαλύπτομεν τυχόν καὶ τέταρτόν τι γένος φύκους, ὁποῖα τιμὴ! ἔ;

— Βέβαια θὰ ἀπευθύναιμεν περὶ τούτου λαμ-

πρὸν ἐκθεσιν πρὸς τὴν ἐν Στοκχόλμῃ Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν καὶ θὰ ἔμενε τὸ ὄνομά σου ἀναγεγραμμένον εἰς τὰ χρονικά της.

— Ὅχι τὸ ἰδικόν μου, τὸ ἰδικόν σου.

— Καθόλου, τὸ ἰδικόν σου θὰ σοῦ ἐπεμπον δὲ ἴσως καὶ χρυσὸν μετάλλιον μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν λατινιστί: «Πρὸς τὴν σοφίαν, πρὸς τὴν γενναίαν Καρίαν Ἀλέξ, ἥτις μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς της...»

— Μὲ περιπαίζεις, ἀλλὰ θὰ ἐκδικηθῶ. — Οὕτω πως δ' ἀστειζόμενοι ἤρχισαν νὰ περιδιαβάξωσιν, ἀν καὶ πολὺ δύσκολος ἦτο ἡ πορεία. Ἡ Καρίνα ἐβάδιζεν ἐρείδομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Μαρσέλ.

— Πᾶνε, λέγει αἴφνης, τὰ ὄνειρά μας καὶ τὰ χρυσὰ μετάλλια, δὲν θὰ εὐρωμεν πιστεύω οὔτε... πῶς λέγουν ἐκεῖνα τὰ φυτὰ, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ συμπολίτης μου ὁ Κέλχου;

— Φανερόγαμα.

— Οὕτε φανερόγαμα! Ὁμοιάζομεν πρὸς τὸ παιδίον ἐκεῖνο (τὸ ἀνέγνωσα εἰς ἓν παραμύθιον, ὅταν ἤμην μικρὰ), τὸ ὁποῖον ἀνεζήτηε τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον τραγωδεῖ. Μήπως ἡ δὴθεν φυτεία τῆς Σπιτζεβέργης εἶνε τὸ ἄνθος, τὸ ὁποῖον τραγωδεῖ;

— Τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον τραγωδεῖ, ὑπέλαβε ζωηρῶς ὁ Μαρσέλ, δὲν εἶνε μῦθος. Τὸ ἄνθος αὐτὸ εἶνε ἡ ἀγαπωμένη γυνή, τῆς ὁποίας ἀκούει τις τὴν μελωδικὴν φωνήν.

— Καὶ ὅμως δὲν ἀπαντᾷτε εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, ἀπήντησεν ἡ κόρη, γελωσα ὡς παιδίον.

Αἴφνης ἐστάθη καὶ ἀφῆκε φωνὴν θαυμασμοῦ. Παρὰ τὰς ὄχθας βυακίους διέκρινε πράσινα φυτὰ. Ἐτάχυνε τὸ βῆμα ἵνα καταφθάσῃ τὴν μικρὰν ἐκείνην ὄσιν καὶ ἐπέισθη πλέον ὅτι ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Σπιτζεβέργην φυτεία... .

XAVIER MARMIER

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

*Ἐπιταὶ συνέχισα.

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΙΡΜΙΝΟΣ ΔΙΔΟΤΟΣ

Ὀλίγων φιλελλήνων ὅλος ὁ βίος συνδέεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὅσον ὁ τοῦ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἀποθανόντος ἐν Παρισίοις Ἀμβροσίου Φ. Διδότου. Διὸ τὸν βίον τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἐνὸς τῶν εἰλικρινεστέρων φίλων τῆς Ἑλλάδος, συνοψίσαντες ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ De Saint Hilaire γραφείσης βιογραφίας αὐτοῦ, δημοσιεύομεν ὡς πρὸς τὸ μέρος μόνον, καθ' ὃ σχετίζεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγνωσμα ἄξιον μνήμης τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἑστίας παρατιθέμενοι.

Ὁ Ἀμβρόσιος Φ. Διδότος, ἀπόγονος τῆς περιφανοῦς οικογενείας τῶν Διδότων, ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῇ 7 Δεκεμβρίου 1790 ἐκ πατρὸς μὲν τοῦ Φιρμίνου Διδότου, τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς στερεοτυπίας καὶ ἀνδρὸς διακριθέντος ἐπὶ φιλομαθείᾳ καὶ ἀόκνῳ προσπαθείᾳ διὰ τὴν πρόσδον

τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἐκ μητρὸς δὲ τῆς Διονυσίας Μαζιμέλ, ἀνεψίας τοῦ Μαζιμέλ, δημάρχου τῆς πόλεως τῶν Παρισίων.

Ἐπὶ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὁ Ἀμβρόσιος Διδότος περὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν τυπογραφικὴν τέχνην καθώδηγετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς καὶ διετέλεσεν ἐκ παιδῶν ἐτι εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἐξοχωτέρους ἄνδρας, ἰδίως πρὸς τὸν Βοασσανάδον, τὸν Τυρῶ (Thurot) καὶ ἄλλους σοφοὺς. Ὁ πατὴρ του, μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην καὶ ἐπιθυμῶν ὁ υἱὸς του νὰ διδαχθῇ ὅσον οἶόν τε τελειότερον τὴν Ἑλληνικὴν, ἔθετο τελευταῖον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ σοφοῦ Κοραῆ.

Ὁ Κοραῆς, ὁ τοσοῦτον κοπιωδῶς ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἀξιοπρεπῶς διεληθὼν τοὺς ἐπαναστατικούς χρόνους ἐν Γαλλίᾳ, καθ' ὃ θέλουσι μαρτυρήσει αἰ δημοσιευθησόμενα ὁσόνουπῳ ἀνέκδοτοι αὐτοῦ ἐπιστολαί, ἦτο πενέστατος καὶ ὅμως τὴν ἐντολήν του πατρὸς τοῦ Διδότου ἐδέχθη ἀνευ ἀμοιβῆς, ῥητὸν ὅρον τὸ τοιοῦτον προτείνας διότι ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ μετριότης τοῦ μεγάλου τούτου τῆς Ἑλλάδος ἀνδρὸς ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἐπιστήμης. Σώζεται δ' ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Διδότου ἐτι ἀνέκδοτος ἡ ἐπιστολή, ἣν ὁ Κοραῆς ἐπεμψε τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τῆς ὁποίας παραθέτομεν ὧδε τὴν μετάφρασιν:

«Κύριε,

Σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσητε ἂν βραδέως ἀπαντῶ εἰς τὴν αἰτησίαν σας εἶχον ἀνάγκην μικρὸν ἐπὶ ταύτης νὰ σκεφθῶ ὑποβάλλω δὲ ἥδη εἰς ὑμᾶς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σκέψεών μου.

Μετὰ μεγάλης χαρᾶς συναινῶ ὅπως δυῖς σας ἔρχεται παρ' ἐμοὶ καθ' ἑκάστην πλὴν τῆς Παρασκευῆς καὶ Κυριακῆς, τὸν μὲν χειμῶνα ἀπὸ τῆς 8^{ης} ὥρας μέχρι μεσημβρίας, τὸ δὲ θέρος ἀπὸ τῆς 7 μέχρι τῆς 11^{ης} ἢ καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας, ἐὰν συμβῇ νὰ ἔχω ἀνάγκην τινα αὐτοῦ καὶ ἐὰν αὐτὸς αὐτὸς θέλῃ.

Ἐπιβεβαρυμένος ὢν ὑπὸ ἐργασιῶν, ἐπαρκῶ εἰς αὐτὰς διὰ μεγάλης οἰκονομίας τοῦ ὀλίγου χρόνου, ὃν ἐπισηφάλης ὑγείᾳ συγχωρεῖ νὰ μεταχειρίζωμαι. Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην βοηθοῦ καὶ θὰ ἐνθυμείσθε ἀναμφιβόλως τὸν νέον, ὃν ἤγαγον παρ' ὑμῶν ἅπαξ ἢ δις πρὸ τριῶν ἐτῶν περίπου, καὶ ὃν ἐξεπαίδευσεν ἰδίως δαπάναις ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ παρασκευάσω καλὸν ἑλληνοστῆν, ἱκανὸν νὰ μὲ βοηθῇ Δυστυχῶς ἀπέλασα πᾶν ὅ,τι ἐδαπάνησα ὑπὲρ αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐκ τούτου ὠφέλειαν πορισθεῖς. Ἀπὸ τινος χρόνου ζητῶ ἄλλο, ἀλλ' οὐπὺ ἐπέτυχον, ἴσως ἐνεκα τῶν προφυλάξεων, ἃς λαμβάνω περὶ τὴν ἀναζήτησιν, φοβούμενος μὴ ἐκτεθῶ καὶ δεύτερον εἰς δαπάνας ἀνωφελείας.

Θὰ ἐθεώρουν εὐτύχημα μέγα καὶ ἀπροσδόκη-

τον, ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν δὲν ὄκνω νὰ δαπανήσω ὑπὲρ νέου θέλοντος ν' ἀσχοληθῇ πλησίον μου περὶ τὴν ἑλληνικὴν, τὴν προσφορὰν οὐ μόνον τοῦ υἱοῦ σας, ἀλλὰ περιπλέον καὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν διδασκαλίαν.

Ἐὰν ἐπιθυμήτε, κύριε, ἵνα ἡ ὑμετέρα προσφορὰ ἀποθῇ ἀληθῶς ἀγαθὴ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ σας καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, πρέπει ν' ἀπογομνώσῃτε αὐτὴν παντὸς συμφέροντος. Ἐγὼ οὔτε δίδω, οὔτε δέχομαι χρήματα. Θὰ πληρώσω τὸν νέον Διδότον μεταδίδων αὐτῷ ὅ,τι γνωρίζω μετὰ τῆς αὐτῆς στοργῆς, ἣς τυγχάνει παρὰ τῶν ἀξίων αὐτοῦ γονέων ὁ δὲ νέος Διδότος τὸ καθ' ἑαυτὸν θὰ πληρώσῃ ἀρκούντως τὸν Κοραῆν, ἐὰν πρὸς αὐτὸν φέρεται εὐπειθῶς ὅπως καὶ πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα. Θὰ μοὶ χρησιμεύσῃ (πάντοτε δὲ ὡς υἱὸς πρὸς πατέρα) ὡς γραμματεὺς, ἔργον ἀρόχον μεγάλης εἰς αὐτὸν ὠφελείας, διότι συνίσταται ὁλόκληρον εἰς τὸ νὰ ἀσκῆται γράφων τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν.

Ἰδοῦ, κύριε, ὁ πρῶτος τῶν ὄρων, ὃν ἐνόμισα ἀρμόδιον νὰ ὑποβάλλω πρὸς ἀποδοχὴν τῆς προσφορᾶς σας: ἐλπίζω ὅτι δὲν θ' ἀπαρέσῃ εἰς ὑμᾶς, οὐδὲ εἰς τὸν υἱὸν σας. Ὁ δεύτερος καὶ τελευταῖος εἶναι συνέπεια φυσικῆ τοῦ πρώτου: ἀλλὰ περὶ τούτου ἐγγυᾶται ἐμοὶ ἡ ἀνατροφὴ, ἣν ἔλαβε παρ' ὑμῶν ὁ υἱὸς σας. Πάσας τὰς ἐργασίας μου, δηλαδὴ πᾶν ὅ,τι ἀδοκίμως χαράσσω ἐπὶ τοῦ χάρτου εἴτε ἑλληνιστί, εἴτε εἰς ἄλλας γλώσσας, πρέπει ὁ υἱὸς σας νὰ θεωρῇ ἱερόν διότι ὅπως δὲν ἀναμιγνύομαι εἰς τὰ ἔργα τῶν ἄλλων, οὕτως ἐπιθυμῶ καὶ οὐδεὶς νὰ γινώσκῃ περὶ τὴν ἀσχολοῦμαι. Ὁ νέος λοιπὸν Διδότος θὰ εἶναι ὁ φύλαξ παντὸς ὅ,τι πράττω, καθὼς καὶ παντὸς, ὅπερ προτίθεμαι νὰ πράξω.

Παρακαλῶ ὑμᾶς, κύριε, νὰ δεχθῆτε τὴν δευτεράωσιν τοῦ ἄκρου πρὸς ὑμᾶς σεβασμοῦ.

Τῇ 24 Μαρτίου 1808.

ΚΟΡΑΗΣ.»

Εὐνόητον ἄρα ὅτι ὁ Ἀμβρόσιος Διδότος ἐν τοιαύταις περιστάσεσι παιδευθεῖς, καὶ ἐν μέσῳ τοιούτων ἐξόχων ἑλληνοστῶν καὶ δὴ τοῦ Κοραῆ τὰς διατριβάς ποιησάμενος, ἐνωρὶς κατενόησε τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας, καὶ ἀπέκτησεν ἀκριβῆ αὐτῆς γνῶσιν διὸ καὶ ὁ νέος Ἀμβρόσιος συγκατελέχθη καὶ δικαίως ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐξόχων ἑλληνοστῶν καὶ φιλελλήνων.

Τὸ 1814 μετὰ τὴν εἰρήνην ὁ Διδότος ἐπεσκέφη τὴν Ἀγγλίαν, ἵνα αὐτόθι ἐξ αὐτοπτίαις ἴδῃ τὰς προόδους τῆς χαρτοποιίας καὶ τυπογραφικῆς. Πρῶτος δὲ εἰσῆγαγεν εἰς Γαλλίαν τὸ χυτὸν πιεστήριον, ὅπερ ἐφευρὲν ὁ λόρδος Στανῶπ, οὕτινος φέρει καὶ τὸ ὄνομα, εἶτα δ' ἐσπευσε πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὁ Κοραῆς ἐνεφύσησεν αὐτῷ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἐνθουσιασμόν.

Φλεγόμενος, λέγει ὁ Διδότος, ὑπὸ τῆς ἐπι-

θυμίας νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν χώραν, τὴν οἰκουμένην ὑπὸ τῶν ἀπογόνων λαοῦ, οὕτινος τὰ συγγράμματα καὶ ἡ τέχνη ἐγένοντό μοι παιδιόθεν ἐτι οἰκεία, τῇ φροντίδι πατρὸς, ὃν παιδεία καὶ σπάνια ἀρετὰὶ περικομοῦσιν, ἐγκατέλιπον τοὺς Παρισίους τῇ 26 Μαρτίου 1816, ἀφοῦ πρῶτον περιπαθῶς ἀπεχειρήσεια τὸν Σχοσέλ Γκουφιέρον, ὃς, καίπερ τὴν ἡλικίαν προβεβηκώς, ἐπιφθόνως ὀμίλει περὶ τῆς ἐμῆς εὐτυχίας πορευομένου πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δούξ Ῥισχελιὲ μοὶ ἀπένευμε τὴν τιμὴν τοῦ ν' ἀποτελέσω μέρος τῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣ δὲ θέσις αὕτη διευκόλυνέ με, εἰς τὸ νὰ λάβω εὐκόλως φερμένα καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ἐγγράφα πρὸς ἐλευθέραν πορείαν, καὶ χρήσιμα εἰς τοὺς περιηγουμένους χώρας διοικουμένους ὑπὸ βαρβάρων διότι οὕτω πρέπει νὰ ὀνομάσῃ τις ἔθνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου αἰῶνες διεληθόντες οὐδεμίαν ἐπήνεγκον μεταβολήν, οὐδεμίαν μετέδωκαν διδασκαλίαν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμίαν βελτίωσιν.

Ὁ νέος Διδότος τὰ κατὰ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν ἰδίᾳ βίβλῳ, περιέγραψε δὲ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ προσοχῆς. Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ διηγείται τὰς συγκινήσεις αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνοδοιπόρων ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον ἐκ τοῦ πλοίου τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Εἶχε καταλάβει αὐτοὺς, λέγει, μεγάλη σπουδὴ καὶ εὐγενῆς ἄμιλλα τοῦ τίς πρῶτος ν' ἀποθῇ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἑλλάδος ἐδάφους διὸ καὶ ὅταν ἀπεβίβασθησαν εἰς Τένεδον οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ὑπέλαβον αὐτοὺς διασωθέντας ἀπὸ μεγάλου κινδύνου τοιαύτη ἦτο ἡ παρεφορὰ τῆς χαρᾶς ἐκ τῆς ὁποίας καταλήφθησαν.

Ἐπισκεφθεὶς ὁ Ἀμβρόσιος Διδότος ἐπανειλημμένως τὰ κλασσικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐπορεύθη εἰς Κυθωνίας (Αἰβάλι) περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1817 καὶ κατετάχθη μαθητῆς εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πόλεως ταύτης, ὅπως ἐν Ἑλλήσι διατριβῶν ἐμάθη τὴν Ἑλληνικὴν. Ὁ Κοραῆς εἶχε δώσει αὐτῷ συστατικά γράμματα πρὸς τὸν διδάσκαλον Θεόφιλον Καίρην, διευθυντὴν τότε τοῦ σχολείου τῶν Κυθωνίων, τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἐγένετο εἰς τῶν φαινοτέρων πυρῶν τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας.

Ἐν Κυθωνίας γενναίως ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου Καίρη, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψεν ὅτι ἡ μετέωρος εἰς τὰς ὑψηλὰς τῆς δικαιοῦς χώρας ψυχὴ του ἐφλέγετο, ὡς καὶ ἡ τοῦ Κοραῆ, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὑπὸ τῆς ὑψηλοτέρης φιλοσοφίας. Εὐφύμως δὲ μνημονεύει καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καίρη Εὐανθίας, γυναικὸς δυναμένης νὰ κατανοῇ τὰ ἐκεῖ διδασκόμενα φιλοσοφικὰ μαθήματα, ὁμιλοῦσης ὀρθῶς τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν, εἰδήμονος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν, ἀσχολουμένης

δὲ τότε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς περὶ τὴν σπουδὴν τῶν κωνικῶν τομῶν τοῦ Νεώτωνα. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ, λέγει ὁ Διδότος, ὅτι ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ τῇ τέως ἀγνώστῃ τῆς Ἀσίας, πανυχρὰ οἰκία περιέλειπε τοιαῦτα ἔκτακτα διδάγματα;

Ἐπὶ πολὺν χρόνον αἱ Κυδωνίαι ἦσαν χωρίον οἰκούμενον ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, μετέπειτα ὅμως ἡ ἐν αὐτῇ ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος Ι. Οἰκονόμου σχολή, ἐν ἣ ἐδίδασκον ἐπὶ Διδότου τρεῖς ἔξοχοι διδάσκαλοι, ὁ Γρηγόριος Σκράφης, ὁ Θεόφιλος Καίρης καὶ ὁ Εὐστράτιος Πέτρον, κατέστησε τὴν πόλιν ἐκείνην διάσημον ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἐν ταύτῃ τῇ σχολῇ ὁ νέος Ἀμβρόσιος Διδότος ἐνεγράφη μαθητῆς, ἐπὶ δύο μῆνας φοιτήσας εἰς τὰς παραδόσεις τῶν διδασκάλων. Ὁ ζῆλος τῶν μαθητῶν καὶ ὁ θρησκευτικὸς σεβασμὸς αὐτῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους διήγειρον τὸν θαυμασμὸν τοῦ ὅπως, λέγει, τὸ ἀρχαῖον αὐτὸς ἔφα τῶν Πυθαγορείων εἶχε χαρακτηρὰ ἱερὸν, οὕτως ἐν τῇ σχολῇ ἐκείνῃ καὶ τὰ ἐλάχιστα διδάγματα τῶν διδασκάλων ἐξελαμβάνοντο ἀξιώματα ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Παρουσιαζομένου διδασκάλου εἰς ὁμηγυρίαν μαθητῶν, πάντες ἠγείροντο καὶ Ἰσταντο ὄρθιοι σιωπηρῶς μέχρι τῆς διαβάσεώς του, πρᾶττοντες τοῦτο σεβασμοῦ ἔνεκα καὶ οὐχὶ φόβου· διότι ὁ Διδότος βεβαίως, ὅτι καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐν Κυδωνίαις διαμονῆς του, οὐδέποτε ἤκουσεν ἐπίπληξιν διδασκάλου πρὸς μαθητῆν.

Ἡ ἐκεῖ φοιτήσασα νεολαία, ἡ ἐλπίς τῆς Ἑλλάδος, προσθέτει, ἐνεπνέστο ὑπὸ τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων καὶ κατεδιβρώσκετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ διδαχθῆ καὶ διαδόσῃ τὰ γράμματα. Ἐφιλοτιμεῖτο δὲ πρὸ πάντων μὴ παράσχη ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους ὅπως προδῶσιν εἰς καταστροφὴν τῆς σχολῆς, ὡς τοῦτο ἔπραξαν τὸ προηγούμενον τότε ἔτος ἰδόντες γάλλον διδάσκαλον τῆς μουσικῆς πλήττοντα τὸν πόδα χάριν τοῦ χρόνου, καὶ ὑπολαβόντες ὅτι ἤσκει τοὺς μαθητὰς εἰς στρατιωτικὰ γυμνάσια. Τὰς φιλολογικὰς αὐτῶν ὁμηγυρίαις ἢ τὰς παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων ἐποιοῦν ἐν ἀποκρύφοις δωματίοις, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν· ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ ὑψηλοῦ καὶ μονήρους λόφου ἀνέβαινον ὁπόταν ἤθελον ἐν χορῶν νὰ ψάλλωσι τὸν ὑπὲρ πατρίδος ὕμνον τοῦ Ῥήγα: «*Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων.*»

Ἐν Κυδωνίαις ὁ Διδότος ἐπαχειρήσε νὰ καταπέσει τοὺς μαθητὰς νὰ ἐγκαταλίπωσι παντελῶς ἐν τε ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῇ γραφῇ τὴν χυδαίαν ἑλληνικὴν καὶ νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἀρχαίαν, ἢ τοιαύτη ὅμως ἀπόπειρα ἐπὶ μικρὸν πραγματωθεῖσα ἐναυάγησεν ἐπιβουλήσας μετ' ὀλίγον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἧς ἔνεκα ἢ μὲν σχολὴ ἐντελῶς κατεστράφη, ἢ δὲ πόλις

τῶν Κυδωνιῶν παρεδόθη τῷ πυρὶ τῇ 15 Ἰουνίου 1821.

Ὁ Διδότος καίπερ ὢν μάρτυς καὶ μύστης τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, καίπερ βλέπων τὰ παλαιωθέντα ἤδη μίση ὑπεκκαίόμενα εἰς πάσας τὰς γωνίας τῆς Ἑλλάδος, ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἕλληνας ἐξεγειρόμενοι δὲν ἤθελον δυνηθῆ νὰ συντρίψωσι τὸν ζυγὸν τῶν Ὁθωμανῶν. Ἡ αἰφνιδία ἐκρηγῆς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἀνισότης τῶν δυνάμεων ἐθεωρήθη καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν εἰλικρινῶς ποθούντων τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος ὅτι ἤθελε φέροι τὸν ὄλεθρον τῇ Ἑλλάδι. Ἡ Ἑλλάς ὅμως ἐσώθη διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς καρτερίας τῶν τέκνων τῆς, διὰ τῆς ἐξεγέρσεως συμπάσης τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ κόσμου, ὃν ἐξεπολίτευσαν τὰ ἀθάνατα ἔργα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Ἡ παντοδύναμος ἀνάμνησις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης παρήγαγε θαύματα. Πανταχοῦ ἕκαστος ἐν Εὐρώπῃ ἀναπολῶν τὰς ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὤρμησε διὰ τοῦ καλάμου, διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῶν ἔργων εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

Ἡ πυρκαϊὰ τῆς σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς πόλεως ἐξηράνισεν οὐ μόνον τὰς ἀναμνήσεις τοῦ νέου ἡμῶν φιλέλληνας, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· διότι μετ' ἐκείνης συνεκατεστράφη καὶ νεαρὸν δένδρον, ὡς διηγεῖται ἐν «*Ἀλδῶ Μανουτίῳ*», ὅπερ εἶχε φυτεύσει ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ τῆς σχολῆς παρόντων τῶν καθηγητῶν καὶ εὐλογοῦντων τῶν ἑλλήνων ἱερέων, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἡ ἀδελφὴ του ἐγέννησεν υἱόν. Πλὴν τοῦτο δὲ κατέστρεψε καὶ ἕτερα δείγματα τῆς μεγαλοδωρίας του· διότι μετέβαλεν εἰς τέφραν τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἣν ἔπεμψε τῇ σχολῇ ὡς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ τεκμήριον μνήμης.

Προσθέτομεν δ' εἰς ταῦτα ὅτι ὁ Διδότος εἶχε πέμψει τῇ παρακλήσει τοῦ Καίρη καὶ Γρηγορίου Σκράφη εἰς Κυδωνίας τυπογραφεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωνσταντίνου Τόμπρα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ διετίαν εἶχε σπουδάσει ὄλους τοὺς κλάδους τῆς τυπογραφικῆς ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τοῦ πατρὸς Διδότου ἐν Παρισίοις. Μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τῶν Κυδωνιῶν ὁ Τόμπρας μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ἐνθα ἐτύπου τὰ δελτία τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἶτα δὲ διεύθυνε τὸ νέον τυπογραφεῖον ἐν Ὑδρᾷ, ὅπερ γενναίως ἀπέστειλεν ὁ Διδότος εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξεθόδη ἡ γνωστὴ ἐφημερίς «*Ὁ Φίλος τοῦ Ὄμου*», τῷ 1824. Εἶτα τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἐκαμίσθη εἰς Ναύπλιον.

Ὁ Διδότος ὡσαύτως πρὶν ἢ ἀπέλθῃ εἰς Κυδωνίας εἶχε δωρήσει τῇ παρακλήσει τοῦ Κοραῆ καὶ ἑτέρων Ἑλλήνων εἰς τὴν σχολὴν τῆς Χίου, ἐν ἣ ἐδίδασκον ὁ Βαρδαλάχος καὶ ὁ Βάμβας; τυπογραφεῖον πλήρες, ὅπερ ἠφανίσθη κατὰ

τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῆς Χίου τῷ 1822 μετὰ τῆς ἐκεῖ βιβλιοθήκης, συγκειμένης εἰς 20,000 τόμων. Ὡσαύτως ἕτερον τυπογραφεῖον τοῦ Διδότου συνέστη ἐν Μεσολογγίῳ.

Ὅποταν ἐξεργάγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπαναστάσις ὁ νέος Διδότος δὲν ἔμεινε ἀδιάφορος εἰς τὸν μέγαν ἐξολοθρευτικὸν ἀγῶνα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἀλλ' ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων κινήσεως, καὶ πρῶτος δ' ἐντόπου προσκλήσεως ἐκάλεσεν εἰς συλλογὴν συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐν Εὐρώπῃ δυναμένους. Ἡ πρόσκλησίς του δ' ἐκείνη ἀπανταχοῦ γενομένη ἀποδεκτὴ παρεσκευάσε τὸ περιβόητον Φιλελληνικὸν Κομητάτον τῶν Παρισίων, ὅπερ παρέσχε τῇ Ἑλλάδι μεγάλας ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ὑπηρεσίας. Ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν αὐτοῦ, τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ὑπερασπιστῶν, οἵτινες τυγχάνουσι τῆς ἀδίδου εὐγνωμοσύνης τῶν Ἑλλήνων: Larochehoucauld-Liancour, de Chateaubriand, les ducs de Fitz-James, de Choiseul, de Dalberg, de Broglie, οἱ κόμητες de Saint-Aulaire, Mathieu Dumas, Sebastiani, Alexandre de la Barde, de Lameth, d'Hancourt, de Staël, Laffite, Villemain, Renamin, Delessert, Eynard, Laine de la Ville-l'Évêque, André Cottier καὶ Ternaux aîné. Ἐπὶ ὅ ἔτη ὁ Τερνὸς ἦτο πρόεδρος, ὁ δὲ Ἀμβρόσιος Φ. Διδότος γραμματεὺς, ἐγγράφας συνδρομὴν 3,000 φράγκων.

Ἐν τῷ Κομητάτῳ τούτῳ, ὁ ἐνάρετος καὶ φιλόπατρις Κοραῆς δὲν ἐλησημονήθη· εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ διακομὴ τῶν βοηθημάτων. Σημειώσις δὲ συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Διδότου ἀναφέρει τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Κοραῆ. «Ὁ Κοραῆς, οὗτινος αἱ ἀρεταὶ εἰσὶ γνωσταὶ ἀνά πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, πανταχοῦ ἐκτιμώμενοι, ἐπιφορτίζεται νὰ διανεῖμη τὰ βοηθήματα εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις Ἕλληνας. Τὸ περίσσευμα δὲ θέλει χρησιμεύσει, ὅπως χορηγηθῇ τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει πᾶσα συνδρομὴ, ἣν ἤθελον ἀπαιτήσῃ αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις.»

Ἡ τελευταία φράσις δὲν ἐτέθη ἀσκόπως, διότι καὶ ὁ Διδότος ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ μετὰ τοσοῦτους κλονισμοὺς τῆς Εὐρώπης ἐπελοῦθα ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐξεργάγη ἐν οὐδέοντι χρόνῳ. Μετὰ φρονήσεως λοιπὸν ἔπρεπε τις πολιτευόμενος νὰ πρᾶξη τὰς ἀνησυχίας τῶν κυβερνήσεων, αἵτινες ἀπανταχοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐν Γαλλίᾳ ἐφοβοῦντο ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ταραχὴν τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐπρεπε δὲ νὰ προσελκύσῃ τὰ γενναῖα αἰσθήματα τοῦ Καρόλου Ι', καὶ νὰ συνδέσῃ τὸν καθολικὸν κλῆρον πρὸς ὑπόθεσιν οὐχὶ τοπικὴν, ἀλλὰ κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Διδότος πλὴν τῶν τοιούτων προσπαθειῶν τοῦ ὑπηρετήσε τῇ Ἑλλάδι καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως διαφόρων πολιτικῶν φυλλαδίων, ἐκδοθέντων ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ του. Ἐπὶ τέλους οἱ

ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ προσπάθειαι τῶν φιλελλήνων ἐστέφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ Ἑλλάς ἐκηρύχθη αὐτόνομος.

Ὁ Διδότος δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας αὐτῆς. Τὸν οἶκον αὐτοῦ εἶχε ἀνεωφγμένον παντὶ θέλοντι νὰ διδαχθῇ τὴν τυπογραφικὴν τέχνην. Ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ αὐτοῦ ἠσκήθησαν οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος τυπογράφοι, ἐν οἷς ὁ Ἀνδρέας Κορομηλάς. Ὅτε δὲ τῷ 1830 ἰδρύθη ἡ βασιλικὴ τυπογραφία, ὁ Διδότος ἐπρομήθευσε στοιχεῖα ἐκ τοῦ χυτηρίου του καὶ μηχανικὸν πιεστήριον.

Ὁ Διδότος πλὴν τούτων ὑπηρετήσε τῷ Ἑλληνισμῷ καὶ ὡς διευθυντῆς ἐνὸς τῶν μεγαλειτέρων τυπογραφείων τῆς Εὐρώπης, καὶ ὡς λόγιος ἀνὴρ. Διότι ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ αὐτοῦ ἐγένετο ἡ νέα ἐκδοσις τοῦ *Θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*, οὗτινος βάσις ἐχρησίμευσεν ὁ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου. Κατὰ τὴν ἐκδοσιν ταύτην τὴν ἀρξάμενην τῷ 1821 καὶ περατωθεῖσαν τῷ 1865 εἰς 9 τόμους εἰς φύλλον, εἶχε παραλάβει συνεργάτας τοὺς διασημοτέρους ἑλληνιστὰς Γάλλους καὶ Γερμανοὺς, ἐν οἷς τὸν Ast, Boissonade, Cramer, Hase, Jacobs, Osann, Rost, Schaefer, Struve, Tafel καὶ ἄλλους, οἵτινες προσήνεγκον τὰς γνώσεις των ἐμψυχωθέντες ὑπὸ τοῦ ζήλου τοῦ ἐκδότου· οἱ ἀδελφοὶ δὲ Dindorff, καθιγῆται ἐν Λειψίᾳ, εἶχον τὴν διεύθυνσιν κοινῶς μετὰ τοῦ Hase τῆς ἐπιχειρήσεως, ἧτις τὸ πρῶτον ἤρξατο ὑπὸ τὸν Sinner καὶ Fix. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Διδότος ἐξηρένησε τὰς σημειώσεις καὶ προσθήκας, ὡς ὁ Ἐρρίκος Στέφανος ἰδιοχειρῶς εἶχε γράψει ἐπὶ ἀντιτύπου εὐρισκομένου νῦν ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης.

Ὡσαύτως διὰ τῶν πλουσιῶν μέσων, ἅτινα διέθετεν, ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν *Βιβλιοθήκης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων*, εἰς ἣν εἰργάσθησαν ὡσαύτως ἑλληνιστὰς διάσημοι, καὶ ἧς ἄχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν 22 τόμοι.

Αἱ φροντίδες καὶ ἀσχολίαι τοῦ Διδότου περὶ τὴν ἐκδοσιν τοιούτων συγγραμμάτων καὶ περὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου, δὲν ἀπεκόλυον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ν' ἀσχολῆται περὶ φιλολογικὰ ἔργα. Οὕτω τῷ 1826 ἐδημοσίευσε τὰς σημειώσεις τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν (Note d'un voyage dans le Levant), ἔγραψε δὲ τὸ καὶ τὸ 144 κεφ. τῆς Περιηγήσεως εἰς Ἑλλάδα τοῦ Pouqueville, περιέχον περιγραφὴν τῆς Λακωνίας καὶ Σπάρτης. Τῷ 1833 ἐδημοσίευσε μετὰφρασιν τοῦ Θουκυδίδου, ἣν ἤρξατο ν' ἀνατυπῶν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, δημοσιεύσας τὸν α' τόμον τῷ 1872.

Κατὰ τὸ παρελθὸν δ' ἔτος ἐδημοσίευσε τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ σύγγραμμα «*Ἄλδος Μανουτίου καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ἑστίᾳ*», περιέχον 650 σελ., ἐν ᾧ περιέχεται μεγάλη ἀλληλογραφία ἀνέκδο-

τος τῶν ἑλλήνων προσφύγων ἐν Ἰταλίᾳ, ἰδίᾳ δὲ ἡ τοῦ Μάρκου Μουσοῦρου. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο σύγγραμμα ἔγραψεν ὀρμηθεὶς ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Egger *Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Γαλλίᾳ*.

Ὁ Διδότος ὑπῆρξεν ὡσαύτως εἰς τῶν σπουδαιότερων θεμελιωτῶν τοῦ ἐν Παρισίοις συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ.

Τὸ φίλεργον τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ ἡ φιλομάθεια ἔσχον τελευταῖον ἐπιφανῆ ἀνταμοιβήν, διότι ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ φιλολογικὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς, ἐκάλεσεν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Cherrier τῷ 1872, ἀλλὰ τῆς ἀνταμοιβῆς ταύτης καὶ τῆς χαρᾶς δὲν ἀπήλαυσεν ἐπὶ μακρόν, διότι ὁ θάνατος ἀνῆρπασεν αὐτὸν τῇ 22 Φεβρουαρίου 1876, ἄγοντα τὸ 86 ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ τὸ 66 τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Κατὰ τὴν κηδείαν του συνέρρευσε ἀπειρον πλῆθος ὅπως κηδεύσῃ ἄνδρα εὐεργετικόν, λόγιον, μετρίοφροντα, ἔμπορον εὐθὺν καὶ ἐντιμον. Ἡ ἐν Παρισίοις ἑλληνικὴ κοινότης ἐκόμισε τῷ νεκρῷ στέφανον, ὁ δ' ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις Δεληγιάννης ἐκράτει μίαν τῶν ταινιῶν τοῦ φερέτρου, καὶ ἀνέμνησε δι' ὀλίγων ἐπιταφίων λέξεων τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρὸς. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, μαθούσα τὸν θάνατον τοῦ φιλέλληνος, ἐπεφόρτισε τὸν ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκφράσῃ ἐκ μέρους αὐτῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συλλυπητήρια εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ θανόντος.

Καὶ πολὺ ὅμως πρότερον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ μηδέποτε ἐπιλανθανόμενον τῶν χαρηγηθεισῶν αὐτῷ εὐεργεσιῶν, εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Ἀμβρόσιον Φ. Διδότον δι' ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, ἣν παρεσκεύασεν αὐτῷ ἐπισκεφθέντι τῷ 1839 μετὰ τῆς γυναικὸς του τὰς Ἀθῆνας, ἃς ἐπανέβλεπε μετὰ 20 ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ περιηγήσεως ὕστερον δὲ εἰς μίαν τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐδόθη τὸ ὄνομα ὁδὸς Διδότου. Εἶχε δὲ ἀπονεμηθῆ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1835 ἔτι ἔτους καὶ τὸ ἑλληνικὸν παράσημον τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος.

Α. ΜΠΑΡΑΚΗΣ.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ὁκτώβριος καὶ δὲν ἔσπειρες; ὀκτὼ σωροὺς δὲν ἔκαμες.

Ὁ Ὁκτώβριος θεωρεῖται ὁ καταλληλότατος μὴν πρὸς σπορὰν τῶν πρώτων δημητριακῶν καρπῶν, ἡ δὲ ἀργότερον γενομένη σπορὰ εἶναι, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄγονος.

Τ' ἀγίου Λουκᾶ, σπείρε τὰ κουριά.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἀγίου Λουκᾶ τελεῖται τὴν 18 Ὀκτωβρίου.

Τὸ καλοκαιράκι τ' αἰ Δημητρίου,

ἦ:

Ἄι Δημητράκη, μικρὸ καλοκαιράκι.

Οὕτως ἀποκαλοῦνται ὀλίγαι ἡμέραι πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου), καθ' ἃς ὁ καιρὸς εἶναι εὐδιδος καὶ σχεδὸν θερινός. Αἱ ἀλκυονίδες ἡμέραι τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Δημητρίου οἱ ποιμένες μεταβαίνουν εἰς τὰς χειμερινὰς αὐτῶν νομάς, ἃς καταλείπουν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

***

ΛΗΘΕΙΑΙ

* Τὸ λαλεῖν πολλὰ καὶ καλῶς εἶνε τοῦ εὐφυοῦς πλεονέκτημα· τὸ λαλεῖν ὀλίγα καὶ καλῶς, χαρακτηριστικὸν τοῦ φρονίμου· τὸ λαλεῖν πολλὰ καὶ κακῶς, ἐλάττωμα τοῦ ἀδολέσχου· τὸ λαλεῖν ὀλίγα καὶ κακῶς, χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνοήτου. (Larochevoucauld.)

* Μισητῆς ἐλευθερίας δὲν ἐφάνη κανεὶς ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον· διότι ἡ ἐλευθερία εἶναι αἴσθημα βίζωμένον εἰς ὕλων τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν ὅστις μᾶς ἐπλασεν αὐτεξουσίους· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐπαγγελλομένου φίλους αὐτῆς ὀλίγοι τὴν γνωρίζουν. Ἄλλοι τὴν ἐπιθυμοῦν διὰ μόνους ἑαυτοῦς· ἄλλοι τὴν συγγέουν μετὰ τὴν ἀκολασίαν, νομίζοντες ἐλευθερίαν τὴν θρασύτητα νὰ μὴ σέβωνται τοὺς νόμους, μηδὲ νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ὑπρέτας τῶν νόμων, τοὺς ἀρχοντας. Ἄν ἐδιδάσκοντο παιδιόθεν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς, ἤθελαν καταπεισθῆν ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία περιέχεται εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια. «Ἀνθρώπων μηδενὸς μήτε τύραννον μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάναι.» (Κοραῆς.)

Ο ΨΑΡΑΣ ΚΑΙ Η ΒΑΡΚΟΥΛΑ ΤΟΥ

Φύσα, φύσα, ζεφυράκη,
Μὲ φτερούγα δροσερῆ,
Φύσα, φύσα τὸ πανάκι
Τῆς βαρκούλας μου καὶ σύ.

Καθὼς σχίζου τὰ κουπιά μου
Τ' ἀσημόχυτα νερά,
Τρέχα, σὺ περιστερά μου,
Ἵς τοῦ πελάου τὴν ἀγκαλιά. . .

Δὲν γυρεύ' ἐγὼ ὁ καυμένος
Ἄπ' τὸν κόσμο θησαυροῦς,
Πλούσιος εἶμαι, εὐτυχημένος
Νὰ ψαρεύω ἔς τοὺς γαλαλούς.

Φύσα, φύσα, ζεφυράκη,
Μὲ φτερούγα δροσερῆ,
Φύσα, φύσα τὸ πανάκι
Τῆς βαρκούλας μου καὶ σύ.

Δὲν μὲ σκιάζου τὰ σκοτάδια
Καὶ τῆς θάλασσας ὁ ἀφρός,
Ἐχω τᾶστρα συγγενάδια,
Εἰς τὰ βᾶθη τῆς νυχτός.

Ἐχω αὐτὸ τὸ φεγγαράκι,
Ποῦ μ' ἀγάπη ἀδελφικῆ,
Τὸ φτωχὸ μου τὸ πανάκι
Λὲς ποῦ σκύφτει καὶ φιλεῖ.

Καὶ τ' ἀπὸ δόνι, ὅπου μονάχο
Μὲ μελωδικὴ λαλιά,
Ἄπ' τὸν ἔρημο τὸ βράχο
Μοῦ μαγεύει τὰ νερά.

Καὶ τὸ κῦμα, ὅπου φιλιῶντας
Τῆς βαρκούλας τὸ πλευρὸν,
Καὶ αὐτὸ φεύγει, χαιροτῶντας
Μ' ἓνα φιλίφλισμα γλυκὸ. . .

Φύσα, φύσα, ζεφυράκη,
Μὲ φτερούγα δροσερῆ,
Φύσα, φύσα τὸ πανάκι
Τῆς βαρκούλας μου καὶ σύ.

Εἰς τὸ πέλαγο γυρίζω
Μέρα νόχτα τ' ὄρφανό. . .
Μὲ τὸν ἴδρω μου βαντίζω
Τὸ ψωμί ποῦ θὰ γευθῶ. . .

Δίνει ὁ γλάρος, ποῦ πετάει,
Εἰς ἐμὲ παρηγοριά,
Τὸ δελφίνι, ποῦ βουτάει
Εἰς τὴν πλώρη μου ἐμπροστά. . .

Ἵς τὸ πανί σου τώρα ἀφίνει
Κάθε ἐλπίδα τὸ κουπί. . .
Τρέχα, ὁ ζέφυρος τοῦ δίνει
Δροσερώτατη πνοή.

Μὲ τὸ κῦμα τώρα παίξε,
Φίλε δέλφινι καὶ σὺ,
Τρέξε γλάρε, ὀπίσω τρέξε
Ἵς τὸ μικρὸ μου τὸ πανί.

Γεῖά σας δένδρα καὶ λουλούδια,
Μοσκομύριστο γιαλὸ,
Τάχα τᾶμορφα τραγοῦδια
Θὰ γυρίσω νὰ σας πῶ;

Τρέχει, φεύγει τ' ἀκρογιάλι,
Φεύγει, ἄν τὴν ἀστραπή. . .
Δὲν γροικᾷ πλεῖα τὸ πηδάλι,
Ἡ βαρκουλά μου ἡ φτωχή. . .

Ἄστρα ὀλόχρυσα, βοηθάτε,
Φεγγαράκι μου λαμπρὸ,

Πέστε, ἀδέλφια, ποῦ μὲ πᾶτε; . . .
Μὴ μ' ἀφήστε νὰ χαθῶ.

Ἄχ, βαστάτε αὐτὸ τὸ κῦμα
Ποῦ σηκώνεται ψηλά,
Αὐτὸ, νὰ, θὰ γένῃ μνήμα,
Τοῦ καυμένου τοῦ ψαρῶ. . .

Ποῖς τὰ νιάτα σου θὰ κλάψῃ
Ποῖς, ἀνίσως καὶ πνιγῆς;
Μαῦρα βούχα ποῖς θὰ βάψῃ
Γιὰ τ' ἐσένα; . . . ὦϊμὲ, κανεὶς!

Χάρου, κόσμε, τὰ καλά σου,
Πλούτη, δόξαις, ὡμορφιαίς
Ὁ φτωχὸς ἔς τὴν ἀγκαλιά σου
Μετρᾷ μέραις θλιβεραῖς. . .

Χάρου γῆ θεοπλασμένη
Γιὰ τὸν πλούσιο μοναχά. . .
Μιὰ ψυχὴ βασανισμένη,
Φεύγει καὶ σὲ λησμονᾷ.¹

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς καταλληλοτέρας τοῦ κοιτῶνος διαθέσεως καὶ περὶ κλίνης.

Ὁ κοιτῶν, ὅσκις εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐκλογὴ, πρέπει νὰ ἐκλέγεται εὐρύχωρος, εὐάερος καὶ μακρὰν παντὸς θαρύβου ἢ δὲ πρὸς τὸν ὀρίζοντα θέσις αὐτοῦ ἐξαρθᾶται, ὡς εἰρηται, ἐκ τῶν ἰδιαίτερον τῆς πόλεως φυσικῶν καταστάσεων. Τὰ παράθυρα αὐτοῦ πρέπει νὰ μένωσιν ἀνοικτὰ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, νὰ κλειώνται δὲ ἐν τε ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐξοχαῖς ἐν ὧρα μὲν χειμῶνος εὐθὺς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, βραδύτερον δὲ ἐν ὧρα θερούς ἢ προφύλαξις δὲ αὐτὴ εἶναι ἰδίως ἀναπόφευκτος εἰς τὰς ἐλώδεις χώρας. Τοῦτο δὲ διότι ὁ ἀήρ τῆς νυχτός ψυχρὸς ὢν, ὑγρὸς, συμπυκνωμένος, καὶ πεπληρωμένος ἐνίοτε ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ λίαν ἐπιβλαβῶς καθ' ὕπνον· καθότι ἡ ἀπορρόφησις ἐστὶ πολλῶ δραστηριωτέρα καθ' ὕπνον ἢ ἐν ἐγρηγόρσει· ἐπαυξάνεται μάλιστα ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε λίαν ἐπικίνδυνον ἀποβαίνει νὰ κοιμηθῇ τις εἰς ἀτμοσφαιραν νοσώδη, πλησίον ἐλους, εἰς ἀνατομικὸν θάλαμον κ.τ.λ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ κοιτῶνες πρέπει νὰ κείνται εἰς ἀρκετὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος ἵνα προφυλάσσωνται ἐφ' ὅσον τὸ δυνατόν ἀπὸ τῆς ὑγρασίας. Οὕτως ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τῶν βευματισμῶν καὶ ἐτέρων νοσημάτων ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ὑγροῦ ψύχους. Ἐπὶ τέλους ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος πᾶν ὅ,τι φθεῖρει τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα, ἢ διατηρεῖ περὶ τὴν κλίνην τὸν ἐκπνεό-

1. Α. Μενούτσος.

μενον. Δὲν συμφέρει ἐπομένως νὰ θερμαίνωμεν τεχνητῶς τὸν κοιτῶνα, ἢ νὰ τηρῶμεν ἐν αὐτῷ ἀνημμένην λυχίαν, ἢ φυτὰ, ἢ ἄνθη, ἢ ζῶα κ.τ.λ. Τὰ δὲ παραπετάσματα τῆς κλίνης διαμενέτωσαν ἀνοικτὰ.

Τὰ παιδιά καὶ οἱ ἔφηβοι δέον νὰ κοιμῶνται ἐπὶ σκληρᾶς στρωμνῆς· οἱ διάγοντες καθεστῆκότα βίον, καὶ μάλιστα ὅταν παρῆλθεν ἡ παιδικὴ αὐτῶν ἡλικία δύνανται νὰ κοιμῶνται ἐπὶ μαλακωτέρας στρωμνῆς. Ἀπασῶν δὲ τῶν στρωμνῶν προκριτωτέρα ἐστὶν ἡ διὰ τριχῶν καὶ ξηρῶν φυτικῶν οὐσιῶν πεπληρωμένη, ἥτοι φύλλων ἀραβοσίτου, ἀχύρου ἐκ βρώμου, φύλλων πτέριδος κ.τ.λ. Δέον ὅμως ὅπως ἀλλάσσονται αἱ φυτικαὶ αὐταὶ οὐσίαι δις τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους. Αἱ διὰ πτίλων πεπληρωμέναι στρωμναὶ εἰσὶν ἐπιβλαβεῖς· τὰ προσκεφάλαια ἔστωσαν ἐπίσης σκληρὰ, ὑψηλὰ κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ ἐκ τριχῶν πεπληρωμένα. Τὰ ὑφάσματα δι' ὧν καλύπτομεν ἐν ὕπνῳ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἥτοι ἐφαπλώματα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἔστωσαν θερμὰ ἀναλόγως τῆς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἐλαφρὰ συνάμα, τὰ δὲ ἐνδύματα μεθ' ὧν κατακλινόμεθα δέον νὰ μὴ συσφίγγωσιν οὐδὲν τοῦ σώματος μέλος. Πρέπει νὰ ἐκθέτωμεν καθ' ἑκάστην εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον τὰς στρωμνάς, τὰ ἐφαπλώματα, τὰς σινδόνας καὶ τὰ λοιπὰ ὑφάσματα τὰ χρησιμεύοντα ἐν ὥρᾳ ὕπνου κ.τ.λ.

Κατὰ τὰ δύο πρῶτα τῆς ἡλικίης ἔτη οὐδόλως συμφέρει νὰ μεταχειρίζομεθα τὰς διὰ μαλλίων, καὶ μάλιστα τὰς διὰ πτίλων, πεπληρωμένας στρωμνάς· καθότι, πλὴν τῶν λοιπῶν ἐν τῷ περὶ ἐνδυσμάτων κεφαλαίῳ ἐκτεθέντων λόγων, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ τηρήσωμεν ταύτας ἀρκούντως καθαρὰς· ἄλλως τε δέον ὅπως συνειθίζωμεν ἀπὸ τῆς νηπιακῆς αὐτῆς ἡλικίης μετὰ τῶν ἐνισχυουσῶν τὴν κρᾶσιν ἔξω. Ἡ κλίνη τοῦ παιδὸς πρέπει νὰ ἔχη τοιαύτην θέσιν εἰς τὸν κοιτῶνα, ὥστε τὸ φῶς νὰ προσπίπτῃ εἰς ταύτην ἐκ τῶν πρόσω. Τὰ παιδιά πρέπει νὰ κοιμῶνται μετὰ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦλάχιστον ἐλαφρῶς μόνον ἔχοντα κεκαλυμμένην αὐτὴν· οὕτω προλαμβάνομεν τὰς ἀμυγδαλίτιδας, τὰς ὀδονταλγίας, τὰς ὀφθαλμίας καὶ λοιπὰ νοσήματα, εἰς τὰ ὅποια ὑπόκεινται τὰ συνειθίσαντα μετὰ κεκαλυμμένης τῆς κεφαλῆς, καὶ ἀναγκαζόμενα τυχαίως ν' ἀποκαλύψωσι ταύτην. Ἡ κακίστη σινήθεια τοῦ καλύπτειν τὴν κεφαλὴν τῶν παιδίων διὰ θερμῶν καλυπτρῶν, προκλουσῶν τὴν ἐφίδρωσιν τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ σώματος, ἐστὶ τὸ κυριώτερον αἷτιον τῶν κατὰ τὸ μέρος αὐτὸ ἐξανθημάτων, προδιαθέτει δὲ καὶ εἰς ἐγκεφαλικὰς συμφορῆσεις κ.τ.τ.

Ἐρωτηθεὶς ὁ Πυθαγόρας «πῶς δεῖ ἀγνωμονοῦσθαι πατρίδι προσφέρεσθαι, ἀπεκρίνατο ὡς μητρί.»

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἡ κόπρος τῶν ἵππων ὡς τροφή τῶν βοῶν.

Πρὸ 150 ἐτῶν ἐν Σουηδίᾳ γηραιὸς τις γεωπότης εἶχε συμβουλευθεὶς νὰ δίδεται εἰς τὰς ἀγελάδας πρὸς τροφήν ἡ κόπρος τῶν ἵππων, ὅπως παράγωσι πολὺ καὶ καλὸν γάλα. Ἡ συμβουλὴ αὕτη, προῖον μακρᾶς πείρας, δὲν ἠξιώθη μεγάλης προσοχῆς. Νεωστὶ ὅμως ἐτέθη ἐν χρῆσει ὑπὸ τοῦ Σβάρτζ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὁσγὸδλανδ τῆς Σουηδίας καὶ παρήγαγεν ἐξαιρετὰ ἀποτελέσματα. Ὁ κτηματίας οὗτος, συμβάσης κατὰ τὸ 1868 παντελοῦς ἀκαρπίας, ἐνθ' ἠτοιμάζετο, ὅπως πάντες οἱ ἐκεῖ γεωπόνοι, νὰ ἐλαττώσῃ σπουδαίως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγελάδων του, ἀνεμνήσθη τῆς συμβουλῆς περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ἵππειας κόπρου ὡς τροφῆς τῶν βοῶν, εἶχε δὲ καὶ αὐτὸς παρατηρήσει, ὅτι τινὲς τῶν βοῶν του ἔτρωγον ἐνίοτε ἵππειαν κόπρον, καίτοι ἦσαν κεκορυσμένοι τροφῆς. Ἀπεπειράθη λοιπὸν νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἀγελάδας του τὴν νέαν ταύτην τροφήν καὶ παρετήρησεν, ὅτι τινὲς μὲν τοῦτον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἄλλαι δὲ μετὰ τινὰς διασταγμοὺς, ἐπὶ τέλους δὲ ὅλαι ἀνεξαιρέτως νύχαριστοῦντο ἐκ τῆς τροφῆς ταύτης· οὕτω δὲ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὰς ἀγελάδας του κατὰ τὴν ἀφορίαν τοῦ 1868, ἐξηκολούθησε δ' ἕκτοτε δίδων καθ' ἑκάστην εἰς αὐτάς ποσὸν κόπρου ἴσον πρὸς 1 $\frac{1}{2}$ ὀκλὰν ἀχύρου. Ἴππος δὲ καλῶς τρεφόμενος παρέχει καθ' ἕνα χρόνον ἡσυχάζει εἰς 24 ὥρας κόπρον δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ διὰ πέντε ἀγελάδας. Κατὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἡ τιμὴ τοῦ ἀχύρου αὐξάνει δύναται νὰ γίνῃ εὐδοκίμως χρῆσις τῆς ἵππειας κόπρου. Ὁ Σβάρτζ δὲ λέγει, ὅτι εὔρε τὴν κόπρον ταύτην καὶ διὰ τὰ εὐφορα ἔτη τόσον χρήσιμον, ὥστε οὐδόλως παρκεῖται αὐτῆς. Βεβαιῶν δὲ ὅτι οὐδέποτε παρετήρησε κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς βλαβερὰν ἐπίδρασιν οὔτε ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ γάλακτος, οὔτε ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀγελάδων.

Πρὸς τοὺς θέλοντας ν' ἀποπειραθῶσι τὴν χρῆσιν τῆς τροφῆς ταύτης διὰ τοὺς βόας, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ κόπρος ἀνάγκη νὰ συλλέγηται εἰς τὸν σταυλὸν τῶν ἵππων καὶ νὰ δίδεται εἰς τοὺς βόας τὴν αὐτὴν ἢ τὴν ἐπομένην τὸ πολὺ ἡμέραν (πάντοτε πρόσφατος) μεμιγμένη μετ' ἄλλων τροφῶν ἢ ἀμιγῆς, πάντοτε ὅμως πεπασμένη διὰ μικροῦ ποσοῦ ἀχύρων. Κατ' ἀρχὰς πολλαὶ ἀγελάδες δὲν θέλουσι νὰ φάγωσι· τότε δίδεται ὀλίγη κόπρος μετὰ πολλῶν ἀχύρων, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν μεταβάλλεται ἢ ἀναλογία, αὐξανόμενου τοῦ ποσοῦ τῆς κόπρου. Παρατηρήθη δὲ, ὅτι πολλαὶ ἀγελάδες τρώγουσιν αὐτὴν καὶ ὅλως ἀμιγῆ.

Σ. Μ.